

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Київський національний лінгвістичний університет
Факультет перекладачів
Кафедра романської і новогрецької філології та перекладу

Представлено на кафедрі _____
(дата, підпис секретаря кафедри)

Рецензування _____
(кількість балів, "до захисту" ("на доопрацювання"),
дата, підпис керівника курсової роботи)

Захист _____
(кількість балів, дата, підпис викладача)

Підсумкова оцінка _____
(кількість балів, оцінка за 4-х бальною
системою, дата, підпис викладача)

ДИПЛОМНА РОБОТА

ПЕРЕКЛАД ІСПАНСЬКИХ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ :
СТИЛІСТИЧНИЙ ТА ЛІНГВОПРАГМАТИЧНИЙ АСПЕКТ

Студентка групи МПісп 56-18
Шостак Анастасія Юріївна
Керівник курсової роботи
Філоненко Наталія Георгіївна
завідувач кафедри романської
і новогрецької філології та
перекладу

Київ 2019

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
Розділ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ІСПАНСЬКОЇ ФРАЗЕОЛОГІЇ	9
1.1 Передумови і напрями розвідок іспанського фразеофонду.....	9
1.2 Проблема визначення фразеологізму.....	14
1.3 Ознаки фразеологізмів.....	14
1.4 Функції іспанських фразеологізмів.....	24
1.5 Семантичні особливості та способи передачі значення іспанських фразеологічних одиниць в українській мові	24
<u>Висновки до розділу 1</u>	
Розділ 2. ЛІНГВОПРАГМАТИЧНИЙ АСПЕКТ ПОШУКУ УКРАЇНСЬКИХ ЕКВІВАЛЕНТІВ ІСПАНСЬКИХ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ	33
2.1 Роль прагматичного фактору при перекладі іспанських фразеологічних одиниць українською.....	33
2.2 Прагматичні особливості іспанських соматичних ідіом.....	36
2.3 Лінгвопрагматичні аспекти української фразеології.....	50
<u>Висновки до розділу 2</u>	
Розділ 3. ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧИЙ АСПЕКТ СТИЛІСТИЧНИХ ФУНКЦІЙ ІСПАНСЬКИХ ТА УКРАЇНСЬКИХ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ	58
3.1 Стилiстичне використання іспанських та українських фразеологізмів	58
3.2 Функціонально-стилiстичні властивості фразеологічних засобів в іспанській та українській мовах	62
3.3 Особливості перекладу українською мовою компаративних фразеологізмів сучасної іспанської мові	65

3.4 Лінгвокультурологічний потенціал іспанських та українських фразеологізмів.....	70
--	----

[Висновки до розділу 3](#)

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	80
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	83
СПИСОК ДОВІДКОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ	88
СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ	89

ВСТУП

Іспанська мова є однією з напоширеніших міжнародних мов і є достатньо популярною мовою спілкування у бізнес-середовищі. Іспанською мовою говорять понад півмільярда осіб на чотирьох континентах в двадцяти двох країнах світу, вона є в п'ятірці найбільш затребуваних мов міжнародного спілкування, культури, музики, бізнесу та ін., отже іспанська є мовою, яку вивчають та на яку і з якої перекладають в усьому світі. Однак високий рівень володіння іспанською мовою, так само як і адекватний переклад, неможливі без знання її одного з найважчих, але тих, на яких постійно зосереджена увага лінгвістів, розділів – фразеології.

Для кращого розуміння такого мовного явища як фразеологізм необхідно розроблювати й удосконалювати способи їхньої класифікації та вивчення. Нові підходи до вивчення фразеологізмів полегшать і зроблять більш ефективним їхнє засвоєння. Дослідження фразеологізмів є актуальною проблемою, оскільки розуміння та уміння правильно застосовувати фразеологізми впливає на загальний рівень володіння мовою.

Фразеологічні сполучення є важливим стилістичним засобом і відіграють велику роль розумінні культури та менталітету певного народу, соціуму. Фразеологізми є важливим компонентом національної ідентифікації та є скарбницею народної мудрості та моралі. Головна функція фразеологічних одиниць надавати мові колориту, робити її більш виразною. За допомогою фразеологізму можна лаконічно виразити думку. До вивчення фразеологізмів використовують різні підходи: вивчають їхнє походження, структуру, семантику тощо.

Загалом, проблемою вивчення займались як вітчизняні так і закордонні такі вчені: В.В. Виноградов, Н.М. Шанський, А.В. Кунин, Н.Н. Амосова, Е.Ф. Арсентьева, В.Н. Телия, Ш. Балли.

Дипломна робота на тему «"Переклад іспанських фразеологізмів українською мовою: стилістичний та лінгвопрагматичний аспект"» присвячена вивченню мовної специфіки стійких іспанських ідіом та фразеологізмів українською мовою, які відзначаються різною семантикою, конотацією та прагматичною спрямованістю. Фразеологія як наука продовжує розвиватися і привертати увагу все ширшого кола

дослідників. Постають нові проблеми, уточнюються або ж по-новому висвітлюються питання, що досліджувалися досі. Серед мовознавців немає однастайності щодо визначення центральної одиниці предмета, його природи, значення тощо. Деякі аспекти залишаються недостатньо вивченими, як, наприклад: зіставне дослідження фразеології, фразоутворення, фразеологія і контекст, перекладознавчі рівні фразеології. Наукові досягнення у сфері фразеології окремих мов дають підставу увиразнювати у ній наявність різних універсалій, а звідси постає можливість виділити явища загальної фразеології. Таким чином, фразеологія є не лише складником лінгвістики як науки, а й навчальною дисципліною.

Актуальність теми дослідження визначається його спрямуванням на лінгвопрагматичний та стилістичний аспекти дослідження іспанської та української фразеології у перекладознавчому ракурсі. Іспанська фразеологія становить особливий інтерес оскільки містить такий набір ідіом, який є не характерним для української мови, через притаманні лише для іспанської мови специфічні умови для їх уживання в певних конкретних ситуаціях. Саме тому актуальним є вивчення питання пошуку адекватних українських одиниць при перекладі іспанських фразеологізмів крізь призму досліджень іспанської фразеології українськими та зарубіжними вченими.

Мета і завдання дослідження. Метою роботи є розкриття стилістичних та лінгвопрагматичних особливостей перекладу іспанських фразеологізмів українською мовою.

У дослідженні постали такі **завдання**:

- визначити загальне поняття «фразеологізм» та окреслити найбільш об'єктивне його тлумачення;
- схарактеризувати фразеологічні одиниці;
- проаналізувати різні класифікації фразеологічних одиниць;
- виявити їхні функції;
- практичним способом з'ясувати відсоток запозичених і власно іспанських фразеологізмів;

- виявити, які з функціональних типів фразеологічні одиниці є більш поширеними;
- виявити найуживаніший семантичний тип фразеологізмів;
- визначити стилістичні особливості досліджуваних фразеологізмів.

Об'єкт дослідження – фразеологічні одиниці іспанської та української мов.

Предметом дослідження є стилістичні та лінгвопрагматичні передумови віднайдення українських еквівалентів іспанських фразеологізмів.

В нашій роботі будуть використані такі **методи дослідження**:

- описовий метод;
- метод аналізу словникових дефініцій;
- метод порівняння і зіставлення;
- метод статистичної обробки даних.

Наукова новизна дослідження полягає у виявленні специфіки значень та перекладу ФО іспанській та українській мовах в стилістичних та лінгвопрагматичних аспектах.

Дослідження полягає у тому, що:

- уперше в українській іспаністиці здійснено багатоаспектне комплексне дослідження соматичних фразеологізмів іспанської мови з позицій теорії мотивації;
- виділено домінантні концепти й мотиваційні моделі, що реалізуються в фразеологізмах іспанської мови;
- подано та проаналізовано кількісні дані фразеотвірної потенції різних соматизмів іспанської мови і їхні стилістичні синоніми;
- запропоновано удосконалену класифікацію типів мотивації фразеологізмів.

Практичне значення проведеного дослідження полягає в можливості використання його основних положень і висновків у курсі лекцій з зіставної лексикології іспанської та української мов, лінгвокультурології; при підготовці

спекурсів із когнітивної лінгвістики; у процесі написання навчальних посібників, при виконанні бакалаврських та магістерських робіт.

Одержані наукові результати узагальнено в таких положеннях, які виносяться на захист:

Фразеологізми є вмотивованими в мовному плані, тобто існують лінгвопрагматичні та стилістичні передумови, а також когнітивні механізми, які пов'язують буквальне значення фразеологізму з його ідіоматичним значенням. Соматичні ФО іспанської мови характеризуються високим ступенем вмотивованості та складною когнітивною структурою, у якій поєднуються та взаємодіють різні типи мотивації. Для ФО української мови характеризується чітко закріпленим порядком слів та можливостями їхньої сполучуваності з визначеним колом лексичних одиниць.

Мотивація соматичних фразем іспанської та української мов може бути встановлена на основі таких типів: мотивація конвенційними знаннями, концептуальна метафора, концептуальна метонімія, порівняльна мотивація, культурно-детермінована та псевдомотивація.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів з висновками до кожного з них, висновків до всієї роботи, списку використаних джерел, та резюме.

У Вступі аргументовано доцільність проведення розвідки, актуальність обраної теми, розкрито наукову новизну, визначено мету, завдання й основні положення, що виносяться на захист, представлено методи дослідження, сформульовано практичне значення його результатів.

Розділ 1 присвячений критичному аналізу класифікацій фразеологізмів іспанської мови та вивченню проблематики сучасних перекладознавчих досліджень фразеологізмів. У розділі систематизовано основні способи класифікації фразеологізмів, дослідження мовних одиниць, взаємозв'язок та взаємопорозуміння мови і культури сучасної лінгвістики. А також доведено класифікація В.В. Виногорова, яка може бути використана для подальших досліджень.

У Розділі 2 представлено аналіз декількох напрямів розвитку прагматичної лінгвістики з огляду на перекладознавчу проблематику, головну роль у забезпеченні прагматичної адекватності перекладу відіграють і соціолінгвістичні чинники, що зумовлюють різницю в мовленні окремих груп носіїв мови. Напрямок і об'єкт досліджень у галузі лінгвістичної прагматики дослідження. Перспективним напрямком є аналіз механізмів і засобів виникнення нових значень сфери внутрішньої прагматики або ж прагмасемантики.

Отже, прагматична лінгвістика розвивається у багатьох напрямках, межуючи з іншими дисциплінами нової лінгвістичної парадигми.

У Розділі 3 окреслено основні фразеологізми, вони є по-особливому виразні, оригінальні і емоційні. Це продукт багатовікової й особливої розумово-мовленнєвої творчості народу. Фразеологізми мають чітко виражене стильове призначення, а функції їх залежать від джерел їх походження. Ми виявили і дослідили, що порівняльна частина є ядром фразеологічного порівняння, вона актуалізує й тлумачить суб'єкт і може бути виражена іменником, який означає сутність.

Фразеологізми прямо пов'язані з культурою, ідеями та формою життя суспільства, мають культурно-лінгвістичний статус.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ІСПАНСЬКОЇ ФРАЗЕОЛОГІЇ

1.1 Передумови і напрями розвідок іспанського фразеофонду

Фразеологізм – неподільне та стійке словосполучення слів, яке за значенням дорівнює одному слову, що є номінальним за функцією, і значення якого не залежить від значення окремих лексичних одиниць, що входять до його складу [92, с. 724].

Кожна розвинена мова, як відомо, має у своєму складі значну кількість стійких словосполук – фразеологізмів, що вживаються носіями мови завжди у звичному, усталеному оформленні. Саме вони найвиразніше передають дух і красу мови, яку розбудував народ упродовж віків для потреб спілкування в усній та писемній формах. Оскільки мова, як і кожне суспільне явище, безперервно розвивається, разом із нею в постійному русі перебуває і її фразеологічний фонд. Тому ми вбачаємо, що дослідження фразеологізмів є актуальною проблемою, адже розуміння та уміння правильно застосовувати фразеологізми впливає на загальний рівень володіння мовою.

Вивчення топонімів у складі фразеологічних одиниць іспанської мови допомагає створити правильне враження про мовну картину Іспанії та країн Латинської Америки та краще зрозуміти національний менталітет.

Одним із пріоритетних напрямків сучасної лінгвістики є дослідження мовних одиниць, які відображають взаємозв'язок та взаємопроникнення мови і культури. У свідомості людей, які розмовляють різними мовами, виникають різні картини світу, які містять інтелектуальні, прагматичні та емоційні оцінки й характеристики. При цьому людина сприймає та інтерпретує навколишній світ відповідно до мовних норм того соціуму, до якого вона належить. Духовно-культурні пріоритети соціуму знаходять безпосереднє відображення в лексичній системі мови, у якій іманентно закладені відмінності у відображенні мовної картини світу [44, с. 233]. Фразеологія як української, так й іспанської мов завжди представляла науковий інтерес для широкого кола вчених.

Вивчення фразеології завжди привертає увагу науковців, адже фразеологічні вирази вживаються майже в усіх галузях життя сучасної людини. Їх можна знайти в оригінальних творах класиків і сучасних письменників, у засобах масової інформації, у професійному спілкуванні та у повсякденному мовленні. Фразеологізми – частина культури народу, без знань та розуміння яких дуже важко досягнути національний склад мислення носіїв мови.

Фразеологія національної мови збагачується та вдосконалюється, убираючи в себе безцінні скарби із приказок і прислів'їв, афоризмів і анекдотів, дотепів і каламбурів, сентенцій і парадоксів, літературних цитат і ремінісценцій, мовних штампів і кліше – з усього, що впродовж багатьох сторіч плекає і зберігає у своїй пам'яті носії мови – народ. Найбільш значний вклад в розвиток вивчення фразеологічного фонду в українській та іспанській мовах зробили: Ш. Баллі, Н.М. Шанський, В.В. Виноградов, А.В. Кунін, А.В. Вернер, Г.С. Сударь, Х. Касарес, С. Етінгер, М. Молінер, Г. Копрас Пастор, Ю.А. Шашков.

Джерело наукового опанування іспанського фразеологічного фонду нерозривно пов'язаний з ім'ям лексикографа та літературного критика Хуліо Касареса. Початки поповнення фразеологічного фонду є дуже різнобічні. За походженням фразеологізми можна розділити на дві групи: фразеологізми які виникли та функціонують в мові та фразеологізми запозичені з інших мов. Творці більшості фразеологізмів залишаються невідомими.

На основі аналізу конкретного мовного матеріалу А.В. Вернер окреслює найбільш продуктивні джерела поповнення фразеологічного фонду взагалі, та іспаномовного фонду зокрема:

- 1) реалії суспільного життя, традиції, звичаї, повір'я, забобони;
- 2) релігія, міфологія, фольклор;
- 3) літературні твори, легенди;
- 4) інтернаціональні фразеологізми, пов'язані з висловами історичних постатей [11, с. 97].

Цікавим є факт, що багато спільного існує у використанні фразеологізмів біблійної тематики, оскільки священна книга християн здійснила величезний вплив

на свідомість обох народів, що й знайшло своє відображення у фразеології. Сьогодні окремі слова, вирази, речення зі священної книги використовуються у мові відособлено від біблійного тексту як фразеологічні звороти, особливою рисою яких є визначене походження. Наприклад, з іменами Адама та Єви пов'язано багато фразеологізмів в іспанській та українській мовах. Так, фразеологізми з компонентом Адам мають прямі відповідники в обох мовах, як от «діти Адама» – “*los hijos de Adán*”; «костюм Адама» – “*traje de Adán*” [28, с. 298]. Але є деякі особливості використання таких фразеологізмів в обох мовах. Наприклад, фразеологізм «Адамове яблуко» має три відповідники в іспанській мові: “*manzana de Adán*”, “*nuez de Adán*”, “*bocado de Adán*”. Також в українській мові немає відповідника крилатому виразу “*más viejo que Adán*” (дослівно – старіший за Адама): в Книзі Буття сказано, що перший чоловік прожив довге життя – 930 років [47, с.119-121].

Крім того ще одним джерелом поповнення фразеологічного фонду можна вважати географічні назви. Адже топоніми є відображенням або минулого або теперішнього життя народу. Географічні назви, так само як і об'єкти, які вони позначають, можуть бути відомі за межами країни, але асоціації, пов'язані з цими топонімами, виступають частиною національної культури. Топонім як елемент фразеологізму представляє собою найцікавіший об'єкт аналізу. Вивчення топонімів в складі фразеологічних одиниць допомагає зрозуміти національний менталітет, моральні принципи, тип світосприйняття та допомагає дізнатися більше про географію країни. Г.С. Сударь вважає, що вивчення фразеологічних одиниць в складі яких присутній топонім втілює два аспекти: конотативний та денотативний. Дуже важливим є вивчення походження топоніма та його еволюції в складі фразеологізму [56, с. 44]. Фразеологічні одиниці з топонімічним компонентом можна розділити на наступні групи:

- 1) фразеологічні одиниці з реальними топонімами – топоніми які існували або існують зараз;
- 2) фразеологічні одиниці з міфічними топонімами – вигадані географічні назви.

За допомогою образності топонімів можна здобути позитивної оцінки явища. Наприклад, фразеологізм іспанської мови “*Valer un Potosí / valer un Perú*” (букв. «коштувати як Потосі / Перу») пов’язується з чимось дорогоцінним та дуже важливим. Адже місто Перу в іспаномовній картині світу асоціюється перш за все із золотом, з багатствами древніх інків, а Потосі – район Болівії відомий своїми срібними рудниками. В російській мові існує вираз близький за значенням – «стоить уйму денег». Але лише фразеологічна одиниця іспанської мови містить топонім. Саме це і стверджує досить значну відмінність у світосприйнятті та культурних традиціях, які відображаються насамперед в мові народу. Фразеологізм “*Ser Jauja*” [99] з топонімом Jauja, містом, яке Лопе де Руеда дуже позитивно та мальовничо описав у комедії «Земля Хаухи» (1565р.), в іспанській мові означає щось хороше та прекрасне. Етимологія іспанських ФО висвітлюється в інформативному словнику А. Буїтраго. Походження фразеологізму “*Irse por los cerros de Úbeda*” [99] пояснюється наступним чином: в 1234 р., в ході Реконквісти один з воєначальників Фердинанда III раптом зник перед самим штурмом міста Убеда і з’явився лише тоді, коли місто було відвойовано у маврів. На запитання короля, де він пропадав, капітан відповів, що заблукав серед пагорбів Убеда. Його відповідь спочатку увійшла до фразеологічного фонду як еталон боягузтва, а потім знайшла своє сучасне значення – «ходити навколо». В українській мові до цього різновиду фразеологічних одиниць відносяться приказки «зникнути, як швед під Полтавою», «іхати в Тьмутаракань».

Порівнюючи фразеологічні одиниці вказані вище, можна прийти до висновку що, як в іспанській, так і в українській мовах фразеологізми мають подібне значення та до їх складу входить елемент – топонім. Фразеологізм “*Los amantes de Teruel – tonta ella y tonto él*” (букв. «Закохані з Теруеля / дурнувата вона, дурнуватий він») [93, с. 27] пов’язаний з містом Теруель, одним із найдревніших міст Арагону, так як за легендою закохані з міста Теруель стали в Іспанії символом нещасного та палкого кохання [66, с.154-166].

Серед ФО української та іспанської мов можна знайти такі, що мають однакові значення, та в обох присутній елемент – топонім. Наприклад, “*No se ganó Zamora en una hora*” [98], який вважається одним з найбільш давніх фразеологізмів, що

з'явилися в іспанській мові, приховано значення того, що будь-яка складна справа потребує часу та терпіння. Його пов'язують з облогою міста Саморра королем Кастилії Санчо XI в 1072 році під час боротьби за престол [62, с. 219-225].

Таким чином ми бачимо, що в різних цивілізаціях, ФО з одним і тим же значенням можуть вміщувати в собі різні топоніми, що і віддзеркалює національний колорит кожної країни.

Головним джерелом набору фразеологічного фонду іспанської мови є жива народна мова, яка відображає у собі культуру, історію, звичаї та обряди. Значущу роль у передачі культурної інформації у фразеологізмах іспанської мови відіграє топонімічний складник. Влучне вживання фразеологічних одиниць з топонімами є дуже вагомим під час міжкультурної комунікації.

Переклад фразеологічних одиниць іспанської мови з елементом-топонімом становить значні труднощі. Це пояснюється тим, що багато з них часто носять яскраво виражений національний характер. При перекладі необхідно передати значення, знайшовши подібний вислів, не чіпавши при цьому стилістичну функцію фразеологізму. При відсутності ідентичного образу перекладач повинен вдаватися до пошуку «орієнтовної відповідності».

Отже, короткий огляд уможливив зробити наступні висновки, що виникаючи на протязі всієї історії людства, фразеологізми кожної мови відтворюють культурно-національний контекст, яким заповнюються експресивні утворення, порівняння тощо. Крилаті вислови стали невід'ємною частиною мовлення людини. Вони містять широку тематику, презентують особливості традицій, культури, звичаїв та досвіду, набутого народом на різних етапах його існування. Певна кількість фразеологізмів в іспанській та українській мовах має повні еквіваленти (наприклад, «вільний як птах» – *“libre como un pájaro”*, *“un beso de Judas”* – поцілунок Іуди і т.п.) [94, с. 170] та часткові відповідники (*“arca de Noé”* – Ноїв ковчег). Проте переважна більшість проаналізованих фразеологізмів містить велику кількість лексичних, граматичних та семантичних розбіжностей, що зумовлено відмінними культурними та духовними традиціями українського та іспанського народів, різними способами мотивації у використанні фразеологізмів народами обох країн.

1.2 Проблема визначення фразеологізму

Комплікація визначення фразеологізму простежується у тому, що на сьогоднішній день не фігурує єдиного тлумачення фразеологізму, з яким би погодились усі науковці [18, с. 125]. При визначенні фразеологізму науковець, як правило, визначає набір тих характеристик, які, на його думку, різнять фразеологізм від інших лексичних одиниць, що функціонують у мові, і є найбільш визначальними [59, с. 101].

У тлумачних словниках є лише загальне визначення, яке ми вважаємо не цілком повним, адже воно не охоплює всіх властивостей фразеологізму. Наприклад, тлумачний словник С.І. Ожегова вкладає таке визначення фразеологізму: «у мовознавстві: стійкий вираз з самостійним значенням близьким до ідіоматичного» [61, с. 88]. У формулюванні ЛЕС [82, с. 330], на нашу думку, бракує визначення тих якостей фразеологізму, які б допомогли точніше виокремлювати фразеологізми з-поміж інших сполучень, що не є фразеологізмами: «фразеологізм – стійке поєднання слів, яке виражає цілісне значення і по функції співвідноситься з окремим словом» [82, с. 335]. Розширене визначення знаходимо у «Новому словнику російської мови» Т. Ф. Єфремової: «Сталий зворот мови, властивий певній мові і тому його не можливо зробити переклад буквально на інші мови, що має незалежний зміст, яке у цілому не є узагальненням значень слів, що до нього входять» [3, с. 101]. Розуміння фразеологізму, що дає Велика Радянська Енциклопедія, не тільки звертає увагу на семантичний аспект, але ще зачіпає функції фразеологізму, констатує, що фразеологізм «виконує функцію окремого слова».

Під фразеологізмом, за Л. Г. Авксентьевим, розуміємо «окрему незалежну одиницю мови, що відкривається фразеологічним значенням, граматичними категоріями, компонентним складом, відтворюваністю. Комплекс мовних одиниць, яким притаманні ціознаки, буде являти обсяг фразеології будь-якої мови» [1, с. 13-17]. На думку Я. А. Барана, «фразеологізми, як правило, не передбачають сучасні предмети оточення, а констатують на ставлення до знайомих речей та їх оцінку».

Л. І. Ройзензон фразеологізми називав стійкими словесними комплексами (ССК): «Усі стійкі словесні комплекси визначаються тим, що вони фігурують у мові

як готові одиниці, здатні відтворити мовлення як його будівельний матеріал: тільки ця риса поєднує всі без винятку одиниці, що вступають до фонду ССК мови» [51, с. 118].

Дещо інші ознаки подає В. М. Мокієнко, який зазначає: «під фразеологізмами ми розуміємо структурно-семантичний інваріант стійких словосполучень, що схематично відображають відносну стабільність їх форми і семантики» [46, с. 226].

Усі зазначені думки означають про намір лінгвістів зробити об'єктивні критерії дефініція самого предмета фразеології і запевняють ще раз у тому, що фразеологічні одиниці є надзвичайно важкими і розбіжними утвореннями мови. Звичайно, ця важкість і розбіжність не могла не відбитися на визначенні предмета фразеології і її обсягу. Кожна із вище зазначених думок щодо основних ознак фразеологічної одиниці переконує перш за все в тому, що кожен із лінгвістів зміг знайти і з'ясувати такі ознаки, які допустили йому відібрати і класифікувати стійкі вирази.

В нашому аналізі в основу покладене таке визначення: фразеологізм розглядається як окрема, вільна одиниця мови, здібна, як і інші мовні одиниці, виявляти свою семантику, вступати з іншими одиницями мови в граматичні та смислові зв'язки, а значить мати граматичні категорії, виконувати в реченні відповідну синтаксичну функцію.

«Фразеологізм – одиниця мовлення, що складається з двох або більше компонентів і визначається відтворюваністю, цілісністю значення, стійкістю лексичної будови та складу. Такими ознаками для фразеологічних одиниць є: 1) фразеологічне значення; 2) компонентний склад; 3) граматичні категорії» [63, с. 89].

1.3 Ознаки фразеологізмів

ФО володіють певними ознаками, які допомагають розрізнити його з-поміж інших мовленнєвих явищ. Більшість вчених виокремлюють 3 головні ознаки: відтворюваність, стійкість компонентного складу та роздільно – оформленість [8, с. 74].

ФО реалізують функцію слова, хоча самі складаються з декількох слів і своєю структурою більш скидаються до словосполучення або речення. Але все ж таки відрізняються і від слів, і від словосполучень з реченнями [37, с. 31].

Т. І. Вендіна виділяє такі риси ФО, які відрізняють їх від словосполучень чи речень [10, с. 143]:

- відтворюваність;
- цілісність значення;
- стійкість складу;
- непроникливість.

Під «відтворюваністю» розуміється те, що фразеологічні одиниці існують в мові, а не творяться під час окремого комунікативного акту. Єдине значення виявляється у тому, що розуміння ФО не дорівнює сумі значень окремих їхніх компонентів. Серйозною ознакою є стійкість складу, бо компоненти фразеологізму щільно пов'язані і розміщені у закріпленому порядку, а зміна цього порядку може призвести до втрати змісту всієї ФО. Так як для ФО властивий сталий склад компонентів, то з цього слідує, що компоненти фразеологічних одиниць не можуть бути замінені синонімічними, до складу ФО не можна додавати будь-які інші компоненти – ця властивість названа непроникливістю.

Взагалі науковці акцентують ті ж самі ознаки, але дають їм інакші назви, а також по-різному відносяться до їх важливості і тому розмежовують у різному порядку, наприклад, П.А. Лекант [42, с. 123] та Н. Ф. Алефіренко [2, с. 312] розташовують відтворюваність на третьому місці. З попередніх характеристик ФО найбільш показовими є відтворюваність, цілісність значення та стійкість складу.

Узагальнюючі вище сказане, можна зазначити, що серед характерних рис фразеологізму визначальними є цілісність значення та відтворюваність. Ці риси виділяють фразеологізми серед інших лексичних сполучень.

У вищезгаданому розділі ми виявили, чим ФО різняться від слів та словосполучень. Але чи є категорія фразеологізмів однорідною? Ні, ФО відрізняються один від одного. В залежності від того, за якою ознакою

порівнюються ФО, існують різні класифікації [18, с. 115]. Але не будемо забувати, що ніяка класифікація не може бути абсолютною; будь-яка класифікація умовна.

Зачинатель теорії фразеології швейцарський лінгвіст Ш. Баллі виділяє чотири види словосполучень за ступенем стійкості:

- вільні словосполучення
- звичні словосполучення
- фразеологічні ряди
- фразеологічні єдності [36, с. 220].

Але у своїх більш пізніх роботах Ш. Баллі розглядає лише два види: вільні словосполучення та фразеологічні єдності (словосполучення, компоненти яких, безперервно вживанні в даних словосполученнях для вираження тієї ж самої думки, втратили будь-яке самостійне значення) [82, с. 5].

Словосполучення, які є фіксованими у мові та відтворюються у мовленні, за В.С. Виноградовим, мають назву стійких, або фразеологічних. Сума значень їх компонентів не еквівалентна значенню всього звороту. Серед головних лексико-семантичних та граматичних ознак фразеологізмів можна назвати такі:

1. Лексикалізованість фразеологізмів, тобто їх приналежність разом зі словами до лексичного будови мови як еквівалентів різним частинам мови: іменникам (“*secalado a la mano de Dios*” – каліка), прикметникам (“*como mi brazo*” – здоровенний) [101], дієсловам (“*asentar la mano a uno*” – вдарити), прислівник (“*a la mano izquierda*” – зліва, “*hasta la mano*” – повністю) тощо [79, с. 901].

2. Лексикалізація – процес фіксації мовних одиниць у словниках.

3. Відтворюваність фразеологічних одиниць у мовленні як готових лексичних одиниць.

4. Стійкість складу, яка виражається у тому, що складники фразеологізмів відтворюються у певній морфологічній формі та сталому синтаксичному порядку.

5. Семантична цілісність, яка проявляється у тому, що за кожною фразеологічною одиницею закріплюється певне узагальнено-цілісне значення. Саме воно здійснюється у мовленні, а не значення складових частин (слів) фразеологізму.

Тому часто синонімами до фразеологічних одиниць є прості слова: “*alma de caballo - malvado*”, “*malhechor*”; “*de manos a boca*” – раптово, неочікувано [79, с. 674].

6. Ідіоматичність ФО, що виявляється у властивості мовних одиниць формувати цілісне значення не із суми значень її складників, а незалежно від них [52, с. 279]. Вона тісно пов'язана з ознакою семантичної цілісності. Наприклад, “*coger con las manos en la mesa*” – спіймати на гарячому: сума головних номінативних значень вільного словосполучення, омонімічного даній фразеологічній одиниці, не дорівнює її значенню. Ступінь ідіоматичності буває неподібним і впливає на семантичну цілісність фразеологізму та характер його відтворюваності.

7. Словесно виражена внутрішня форма, характерна для фразеологічних одиниць. Внутрішня форма – це мотивація змісту ФО на основі його паралелі зі смислом вільного словосполучення, від якого вона утворена. Внутрішня форма може бути немотивованою, тобто вільне словосполучення, що уклало основу фразеологізму, не має сенсу або не має реальної образної асоціації. У інших ФО внутрішня форма мотивована, тобто вільне словосполучення, що співвідноситься з таким фразеологізмом може сприйматися як смислова, метафорична, образна мотивація значення фразеологізму. З плином часу мотивація може втрачатися через певні обставини (вилучення одного з компонентів, зміна семантики або архаїзація складових частин звороту тощо).

8. Стилїстичне маркування фразеологізмів, яке виявляється у тому, що їм притаманне емоційно-експресивне, оціночне та стилєве забарвлення, також вони можуть бути властивим до книжної, розмовної, жаргонної або діалектичної лексики, і бути неологізмом або застарілим зворотом. Наприклад, золоті рученьки – “*las manitas*” : є стилїстично забарвленим виразом, що вживається зазвичай у розмовному стилі. Проте подібне маркування може не відповідати маркуванню слів, що утворюють фразеологізм.

Ми приходимо до висновку, що фразеологічні одиниці мають характеристики властиві слову: вони відтворюються у мовленні, у них є одне притаманне для всього звороту значення, вони граматично співвідносяться з тією чи іншою частиною мови,

мають свою внутрішню форму, відмічені стилістичним маркуванням тощо (“*alzar las manos contra*” – повставати, боротись проти когось; “*dar los brazos a uno*” – обійняти когось) [79, с. 633].

Разом з тим перед нами настає проблема еквівалентності фразеологізму слову.

Термін «еквівалент слова» винайшов радянський лінгвіст академік Л.В. Щерба [38, с. 111]. Він ототожнював, що така група слів має одне поняття та являється потенційним еквівалентом слова. Дійсно, тісна група слів, якщо вона є словосполученням, може мати значення одне поняття. Але думка щодо повної еквівалентності слову вже майже віджила своє і зв'язок «слово – фразеологізм» зараз аналізується під іншим кутом: семантична цілісність ФО може бути встановлена при зіставленні її значення зі значенням, її компонентів як окремих слів, а також виявом особливостей її використання в контексті і одночасно бути еквівалентом одного слова і повного виразу іншої мови.

Існують різноманітні підходи щодо класифікації фразеологізмів: структурно-семантичний, граматичний, функціонально-стилістичний. Найбільш поширеною є структурно-семантична класифікація.

На сьогодні існує велика кількість класифікацій фразеологічних одиниць, що пояснюється різноманітними підходами до їх аналізу. Найпопулярніша відома нині класифікація була запропонована академіком В.В. Виноградовим, згідно з якою виділяються три типи фразеологічних зворотів: зрощення, єдності, сполучення [15, с. 301].

Фразеологічні зрощення, або ідіоми – це стійкі нерозкладні словосполучення, які виступають як еквіваленти слів. Головною ознакою фразеологічних зрощень є те, що зміст цілого виразу не впливає із значення компонентів. В якості ілюстрації можна підвести наступні приклади з іспанської мови: “*cortar un traje*” – сварити кого-небудь; “*tirarse los bonetes*” – злісно сперечатися.

Фразеологічні єдності – це неподільні фразеологічні одиниці з єдиним цілісним значенням, що виникає під час злиття значень лексичних компонентів. Фразеологічні єдності вважають розширення компонентів шляхом підмінного «пакувального матеріалу» та позначають як потенційні еквіваленти слів. Наприклад:

“*coger uno una rabieta*” – розсердитися, “*tirarse a lastapias*” – лізти на стіну від ярості, болю.

Фразеологічні сполучення – це стійкі мовні звороти, в яких один із компонентів має самостійне значення, що конкретизується у постійному зв’язку з іншими словами. Наприклад: “*bramar como un tigre*” – ричати від злості, “*como tomates*” – почервонівший.

Дослідження дало наступні результати: згідно із семантичною класифікацією В. В. Виноградова, більшу кількість одиниць, що належать до фразеосемантичного поля в іспанській мові, представляють фразеологічні єдності. У ході дослідження було помічено, що, згідно із структурною класифікацією А.І. Смирницького, в іспанській мові практично відсутні дієслівно-адвербіальні одновершинні фразеологічні одиниці [54, с. 111].

Найбільш численними є дієслівно-субстантивні двовершинні фразеологічні одиниці.

Багатозначність ФО залежить не тільки від контекстуальних та ситуативних умов вживання фразеологізму, але й від граматичної обумовленості, від керування. Наприклад, фразеологізм “*tener en el alma*”, вживаючись з прямим додатком істоти (*a alguna persona*), означає «боліти душею за кого-небудь, співчувати», а з додатком неістоти має значення «мати що-небудь на своєму сумлінні».

Іспанській дієслівний фразеологізм “*ganar la palma*” в якості неперехідного звороту має сенс «прийти першим в означене місце», а при непрямій перехідності означає «одержати верх над ким-небудь, випередити кого-небудь». “*Hacerse carne*” при суб’єкті дії неістоти проявляє своє основне значення «втілитися у життя, здійснитися», а при суб’єкті дії істоти – переносне значення «мучатися, роз’ятрювати себе» та ін.

У фразеологізмів семантичного поля відмічаються порівняно рідкі випадки омонімічних зв’язків. Річ не йде про омонімію вільного словосполучення та його фразеологічного двійника. Схожість фразеологізму та генетично пов’язаного з ним вільного словосполучення – явище міжрівневе: фразеологізм – це лексична одиниця, а сполучення – одиниця синтаксична. Але якщо допускати їх омонімами, то варто

знати, що це є особливий вид мовного співзвуччя, який можна б було назвати генетично пов'язаною лексикосинтаксичною омонімією. У даному випадку аналізується співзвуччя двох або більше стійких словосполучень. Фразеологічна омонімія виникає під впливом, головним чином, трьох причин.

По-перше, під час розпаду полісемії, коли одне із сенсу фразеологізму з часом набуває змістовну та формальну самостійність. Подібне відбулося із стійким іспанським сполученням *“echar la bendición”*. У сучасній іспанській мові є два омонімічних фразеологізми, що мають цю форму. Одне з них має на увазі «дати своє благословіння на шлюб», а інше – «вмивати руки, відмовитися від участі у чомусь». У другого омоніму є ще одне значення: «припинити відношення з ким-небудь».

Дезінтеграція полісемії призвела до утворення в іспанській мові двох омонімічних фразеологізмів: *“quitar el hipo”* – злякати та *“quitar el hipo”* – приємно вразити.

По-друге, у разі, якщо одне полісемантичне слово реалізувало під час утворення абсолютно однотипних фразеологізмів різні значення. Наприклад, *“tener mosca”* (бути запальним) компонент *mosca* пов'язаний із значенням «незадоволення, досада», а *“у tener mosca”* (бути при грошах) те ж слово реалізувало просторічне значення «гроші».

По-третє, коли на базі одного й того ж сполучення формують різний час та в різних умовах незалежні фразеологічні звороти. Подібне сталося з іспанськими омонімами *“hacer humo”* (здійснити недружній прийом, «викурити»). *Apretar “los talones”* в Іспанії значить «втікати», в Латинській Америці омонімічний фразеологізм має значення «діяти рішуче, енергійно». *“Pagar la chapetonada”* на Піренейському півострові відповідає російському «отримати бойове хрещення», в Латинській Америці омонім цього звороту значить «поплатитися за що-небудь».

Спираючись на граматичні критерії, Х. Касарес поділив іспанські стійкі вирази на декілька видів [26, с. 222]. Перш за все, він відділив фразеологізми, що здійснюють функції повнозначних частин мови, від неповнозначних, службових.

Серед повнозначних (*significantes*) фразеологічних одиниць у своїй функціонально-граматичній класифікації Х. Касарес виділяє сім видів:

1) Субстантивовані, які позначають людей, предмети або явища та еквіваленти іменникам (тверда рука, нечиста рука, надійна рука, права рука – *“mano derecha”*, лицемірна людина – *“agua mansa”*, недобрі, злі язики – *“malas lenguas”*, камінь спотикання – *“piedra de torque”*, дурна людина, вирок – *“garlanzo negro”*). У свою чергу субстантивовані фразеологічні одиниці поділяються це на кілька підвидів:

а. Деномінативні (*demoninativas*): *“arco iris”* – веселка; *“manos de oro”* – золоті руки, *“brazo de agua”* – потужний струмінь води.

б. Одиначні (*singulares*): *“el reloj de Pamplona”* – «годинник Памплони», перен. знач. непотрібна річ; *“la familia del Maroma”* – «родина дядюшки Марома», перен. знач. родина, у якій немає миру та злагоди.

в. Інфінітивні (*infinitivas*): цей підтип фразеологізмів відрізняється від дієслівних фразеологічних одиниць тим, що є конструкцією з безособовою, невідмінюваною формою дієслова (інфінітивом): *“Saber es poder”* – Знання - це сила.

2) Дієслівні фразеологічні одиниці, які називають дії та еквівалентні дієсловом (*“cruzar las manos/cruzarse de manos”* – сидіти склавши руки/сидіти без діла, *“irse de la mano”* – випустити щось з рук, *“tener brazo”* – бути сильним, *“dar el brazo/dar la mano”* – протягнути руку допомоги).

3) Ад'єктивні одиниці, що називають якісні характеристики людей або предметів і виконують функції прикметників (*“corto de manos”* – незграбний / поганий (про робітника), *“mano abierta/abierto de manos”* – щедрий / марнотратний).

4) Займенникові фразеологічні одиниці, що вказують на предмет або ознаку в конкретній мовленнєвій ситуації і реалізують функції займенника (*“este cura”* – еквівалент займенника 1 особи однини). Це досить обмежена група, зазвичай, безобразних стійких зворотів.

5) Прислівникові одиниці фразеології, які називають кількісні або якісні характеристики дій та станів і відповідають прислівникам (не з руки, щедрою рукою, під веселу руку, *“a todo brazo”* – з усіх сил/якнайдужче, *“a brazo”* – вручну, *“mano a mano”* – разом дружно/ пліч-о-пліч).

б) Вигуківі фразеологічні одиниці, що складаються з двох або більше окличних слів, функцією яких є передача та вираження різних емоцій і волевиявлень (“*Dios mio*”! – Боже мій!/Лишенько!/Ой!/Ай!).

7) Дієприкметникові фразеологічні одиниці, що показують стан як ознаку когось або чогось. Їх першим компонентом майже завжди є дієприкметник *hecho* (“*hecho un brazo del mar*” – виряджений, ошатно вдягнений; “*hecho polvo*” – виснажений). Ця група не є дуже чисельною.

Серед службових (*conexivas*) фразеологізмів Х. Касарес виділив два види:

1) Сполучникові (*para que* – щоб, *sin embargo* – однак, *como quiera que* – так як).

2) Прийменникові (*cerca de* – біля, *en medio de* – посередині, *en vez de* – замість) [27, с. 79].

Спираючись на класифікацію фразеологізмів Х. Касареса, можна говорити про існування граматичних моделей фразеологічних одиниць, характерних окремо для кожного типу. Наприклад, більшість субстантивних фразеологізмів іспанської мови можна розподілити за їх граматичними критеріями на такі моделі: іменник + прикметник (*manos sucias, brazo derecho*), іменник + прийменник + прикметник/іменник (*cara de vinagre, brazo de mar*), іменник + іменник (*papel moneda*) [40, с. 60-61].

ФО можуть бути з'єднанні між собою синонімічними відношеннями. Це відбувається, коли у співвідносних з однією і тією ж частиною мовлення фразеологізмів їх константно-фразові або фразеологічно-пов'язані значення формулюють поняття та розрізняються між собою внутрішньою формою та відтінками значень або / та стилістичним забарвленням. Доречно особливо підкреслити, що лексико-семантичний зміст внутрішньої форми фразеологічних синонімів повинен бути різним. Якщо він співпадає або майже співпадає, то фразеологізми, що зіставляються вже бажано розглядати не як синоніми, а як варіанти одного й того ж фразеологізму.

Таким чином, відзначимо, що фразеологічні синоніми не складають в мові відокремлених синонімічних рядів. Вони є елементом того чи іншого синонімічного ряду, що накопичується як із звичайних слів, так із фразеологізмів, які істотно збільшують емоційно-експресивні та оціночні можливості синонімічних рядів.

Отже, в результаті виконання наших подальших досліджень відзначимо, що вони сягають у розширенні матеріалу, а також у розкритті значення фразеологічних одиниць різних типів у відображенні характеристики іспаномовної особистості.

1.4 Функції іспанських фразеологізмів

До свого складу мова включає лише ті компоненти, що активно використовуються і відіграють певну роль. Тобто кожен компонент мовної системи здійснює певні функції, так і фразеологізм, будучи частиною системи, теж реалізує свої функції.

Кумулятивна і культурно-інформативна функції: здатність ФО накопичувати та закріплювати у своїй семантичній структурі суспільний досвід поколінь, особливостей національно-культурного світосприйняття.

Виходячи з попередньої функції, фразеологізми у лаконічній та стислій формі несуть народну мудрість і повчання, і у такий спосіб передають їх нащадкам. Отже, ми можемо сказати, що ФО виконують естетичну функцію та є чинником формування моралі. Фразеологізми виконують різноманітні функції у художньому тексті:

- функція створення гумору й сатири;
- функція передачі внутрішніх якостей персонажа;
- функція відтворення внутрішнього стану персонажа;
- функція портретної характеристики, зображення зовнішнього вигляду людини;
- функція мовної характеристики персонажа;
- функція сюжетної основи;
- заголовна функція;
- функція заключного акорду [43, с. 196].

Оцінна функція. Фразеологізми асоціюють у читача (слухача) певне ставлення до зображуваного, дають йому оцінку – позитивну чи негативну.

Емоційно-експресивна функція. Емоційні мовні одиниці також вміщують компонент оцінки, виявляють позитивні чи негативні почуття, характеризують психічний стан мовця, передбачаючи існування додаткового стилістичного колориту [39, с. 70].

ФО здатна переказувати широку ідею декількома словами, викликати у нас певні асоціації, дозволяє передати наші почуття у стислій та зрозумілій формі, тобто виконує функцію лаконізації мовлення.

Як ми бачимо, частіше фразеологічні одиниці виконують для стилізації тексту; вони є експресивно забарвленими і увиразнюють мовлення. Але не можна не звертати увагу на такі функції ФО як кумулятивна та культурно-інформативна, бо вони відіграють важливу роль у формуванні свідомості нового покоління та вихованні національно свідомих громадян.

1.5 Семантичні особливості та способи передачі значення фразеологічних одиниць в українській мові

Особливу увагу привертає тлумачення фразеологічного значення. Беззаперечним є той випадок, що це явище досить складне, воно «обумовлено своєрідним відношенням до означуваних предметів чи явищ дійсності, характером внутрішньої образної основи, надслівність, залежністю між лексичними компонентами ФО і повністю чи частково переосмисленим їх значенням» [14, с. 21-24].

Л. І. Ройзензон фразеологізми трактував стійкими словесними комплексами (ССК) : «Усі стійкі словесні комплекси являються тим, що вони існують у мові як готові одиниці, здатні робити мовлення як його будівельний матеріал: тільки ця риса поєднує всі без винятку одиниці, що входять до фонду ССК мови». Усі інші риси, якими б важливими вони не були, насправді не можуть бути об'єднуючими.

Семантика ФО і його форма перебувають у діалектичній єдності. Хід фразеологізації для кожної такої одиниці мови був тривалим і складним.

Особливості структури багатьох фразеологізмів не можна оволодіти і пояснити, якщо не зіставити їх з відповідними словосполученнями □ прототипами. Однак «розбирати той чи інший конкретний фразеологізм як словосполучення значить по суті підміняти якісну своєрідність фразеологізму якісною своєрідністю його генетичного джерела» [1, с. 8]. Це, безперечно не значить, що у фразеологізмі не можуть бути відбиті різні в минулому особливості словосполучення. Утворившись унаслідок багаторазового вживання в людському колективі, в тій чи іншій виробничій галузі вирази поступово часто мимоволі самих носіїв, збагачували свої функції, набували нового змісту, вузьке конкретне їх значення стало ширшим, узагальнюючим. Разом із новим значенням ці вирази набули і якісно нових семантичних ознак, стали якісно новими мовними одиницями.

Сьогодні проблема вивчення особливостей функціонування фразеологічних одиниць в постмодерністському літературному дискурсі і системи їх взаємопов'язаних і взаємозалежних функцій вимагає глибокого дослідження.

У сучасних лінгвістичних дослідженнях основні функції фразеологізмів визначені і аргументовані в цілому, але до цих пір не вироблений метод комплексного аналізу цих одиниць. Цей метод допоможе виявити і обґрунтувати ієрархію функцій фразеологічних одиниць в літературному дискурсі.

Ми вважаємо за необхідне визначати особливості функціонування фразеологічних одиниць у постмодерністському літературному дискурсі з огляду на їхню здатність реалізовувати такі категорії тексту, як зв'язність, модальність, інформативність, інтертекстуальність, а також формування загального тону тексту за рахунок реалізації коннотативно-стилістичних особливостей фразеологічних персонажів.

Вивчення вживання фразеологічних одиниць у художньому творі засноване на синтезі їх функціонально-параметричної організації і пристосованості до конкретного комунікативного задуму письменника.

Створення функціонально-параметричний принцип аналізу ФО пропонує більш повну перспективу вивчення семантичної природи художнього твору шляхом вивчення набору функцій фразеологічних одиниць, що використовуються в тексті.

Існує певна розбіжність у думках, яка підтримує суттєві особливості фразеологічних одиниць, що відрізняються від інших словосполучень, і характер фраз, які можна правильно назвати «фразеологічними одиницями». Звичні терміни «словосполучення», «ідіоми», «словосполучення-еквіваленти» іноді по-різному трактуються різними лінгвістами. Однак ці терміни певною мірою відображають основні дискусійні моменти фразеології білого центру розходяться в уявленнях про природу в сутнісних ознаках фразеологічних одиниць, що відрізняються від втрати вільних словосполучень.

Семантична складність – одне з найважливіших якостей фразеологічних одиниць. Це пов'язано зі складною взаємодією смислів компонентів (значення прототипу, семантичної структури та ін). Всі ці компоненти організовані в багаторівневу структуру. Ідіоми містять всю інформацію в стислому вигляді. Ця якість характерна для ідіом, воно робить їх дуже ємними одиницями (стислий текст). Ідіома може надати таке яскраве пояснення об'єкта, яке може бути краще, ніж речення. Ідіоми, засновані на культурних компонентах, не мотивовані.

Фразеологічне значення містить довідкову інформацію. Вона охоплює тільки найістотніші ознаки об'єкта, який вона номінує. Вона відповідає основному поняттю, семантичному ядру одиниці. Це інваріант інформації, що передається семантично складними словосполученнями і не похідною від лексичних значень з'єднаних лексичних компонентів.

1. В українській семантиці була прийнята класифікація фразеологічних одиниць у вітчизняній та світовій лінгвістиці. Він був оброблений академіком В.В. Виноградовим на основі ідей О.О. Шахматова на якому було засновано дослідження Ш. Баллі [12, с. 17].

Враховуючи той факт, що фразеологічні одиниці неоднакові з точки зору зв'язку компонентів та семантичної пов'язаності цілого виразу семантики окремих його компонентів, В. В. Виноградов встановлює 3 типи ідіом: на фразеологічні зрощення, фразеологічні єдності та фразеологічні сполучення. [13, с. 18].

Фразеологічні зрощення – стійкі, неподільні словосполучення, зміст яких не виводиться із значень слів, що входять до фразеологізму.

Наприклад: «*собаку з'їсти*» (бути майстром у якійсь справі) [95, с. 1]. Тут власні значення слів собака і їсти не відіграють жодної ролі, бо неможливо пояснити, чому знання й досвід передбачають поїдання собак.

До фразеологічних зрощень належать такі фразеологізми, як : *точити ляс* (*баляндраси*) - «*вести пусті розмови*», *пекти раків* - «*червоніти від сорому*», *дати кучми* - «*побити*», *підсунути свиню* - «*підступно завдати прикроців комусь*», *збити з пантелику* - «*викликати розгубленість у кого-небудь, дезорієнтувати*»; [95, с. 2-4].

Фразеологічні єдності – семантично неподільні і цілісні, але в них семантика частково мотивована значення слів, що становлять фразеологізм.

Значення фразеологічної єдності постає внаслідок узагальненого переносного змісту вільного словосполучення. Це результат образного метафоричного переосмислення словосполучення. Як приклади можна навести такі фразеологічні єдності: *зробити з мухи слона* (перебільшити щось), *пальцем не ворухнути* (нічого не зробити), *мілко плавати* (не мати достатніх здібностей, сил, знань для певної справи; погано розумітися на чомусь), *прикусити язика* (замовчати), *тримати камінь за пазухою* (приховувати ненависть до кого-небудь; готувати помсту), *гнути спину* (важко працювати), *плисти за течією* (пасивно підкорятися обставинам).

Фразеологічні сполучення – такі стійкі мовні звороти, в яких один із компонентів має самостійне значення, що конкретизується у постійному зв'язку з іншими словами.

Наприклад: *брати участь, досада бере, розквасити ніс*;

У кожному наведеному звороті всі слова мають своє значення, але одне зі слів реалізує таке значення, як правило, тільки в цьому звороті. Так, скажімо, слово *розквасити* реалізує значення «розбити до крові» лише зі словами *ніс*, *обличчя* та їх синонімами. Слово *брати* має значення «проймати» тільки у сполученнях зі словами *досада*, *злість* (не можна сказати *радість бере*, *щастя бере* тощо).

Ті лінгвісти, що дотримуються широкого розуміння фразеології, тобто відносять до неї комунікативні одиниці (речення) і будь-які влучні (крилаті) фрази, виокремлюють четвертий тип фразеологізмів - фразеологічні вирази.

Фразеологічні вирази – стійкі за своїм складом із значенням одиниці, які складаються зі слів з вільним значенням і відтворюються в мові.

Фразеологічні вирази – це прислів'я, приказки, афоризми відомих політиків, письменників, діячів науки й культури: *Не все золото, що блищить; Крапля камінь точить; Сім раз відмір, один відріж; І чужому научайтесь, й свого не цурайтесь* (Т. Шевченко); *Караюсь, мучусь, але не каюсь* (Т. Шевченко); *Борітеся - поборете* (Т. Шевченко) [98, с. 189]; *Лиш боротись - значить жити* (І. Франко) [97, с. 19-21].

а) прислів'я – влучний образний синтаксично закінчений вислів, ритмічний будовою, що має повчальний зміст. Крім синтаксичної завершеності, прислів'я обов'язково граматично та інтонаційно виконують судження і як такі не співвідносяться зі словом і з реченням.

Судження у прислів'ї може носити характер твердження («*Скрипливе дерево довго живе*»; «*Сім разів відмір - один відріж*»); or negation («*Немає науки без муки; згаяного часу і конем не доженеш*») [89, с. 330].

1. Приказки можуть формулювати прямий постійний шаблон («*Згода будує, а незгода руйнує*») або згоду («*Не жаль плакати, коли є за чим*»), вони можуть бути виведені у вигляді порад, вказівок і рекомендацій («*Не спитавши броду, не лізть у воду*») [91, с. 25].

б) екзордіум є вираз, елементи судження, в той час як прислів'я – повна думка. Ці словесні комплекси не мають чіткої спрямованості і не є повчальними законами-формулами. Деякі з них хоч і можуть бути організовані за зразком пропозиції, але не мають повчального змісту, інші, здавалося б, є частиною пропозиції з описом функції і виконання.

Тут ми безпосередньо стикаємось із теорією еквівалентності. З одного боку, і слово, і ФО є мовними знаками. В.В. Виноградов також притримується думки, що слова та ФО рівноцінні. Аргумент цьому знаходимо у визначеннях типів ФО: «головною ознакою фразеологічного зрощення є його семантична неподільність..., воно являє собою семантичну одиницю, однорідну зі словом». Існує ще один аргумент на підтвердження теорії еквівалентності. Як слова, так і фразеологізми долучаються у мовлення в готовому вигляді. Але з іншого боку, ототожнюючи

слово і фразеологізм, ми інстинктивно відносимо останній до сфери лексикології. Але, як було з'ясовано вище ФО належать скоріше до синтаксичного рівня. Це виявляється специфічними властивостями їх семантики та її узагальнено-абстрагуючим характером.

В.М. Мокієнко особливо звертав увагу на експресивності, як характерній ознаці ФО. Як правило, рідко знаходиться слово-еквівалент, яке б такою ж мірою передавало ту виразність, що притаманна фразеологізма [30, с. 75-78].

Український фразеолог Л.Г. Скрипник акцентує таку рису ФО як «надслівність», що явно суперечить теорії еквівалентності. Термін «співвіднесеність фразеологізму і слова», запропонований О. В. Куніним, якнайкраще передає специфіку фразеологічних зворотів [35, с. 78-80].

Говорячи про наявність у ФО своєї семантики, не можна не оминати і про те, що схоже значення має кожне повнозначне слово. У цьому, безумовно, спільність, а разом з тим і відмінність слова і фразеологізму. Ґрунтовно дослідивши у порівняльному аспекті семантику слова і фразеологічної одиниці, В.П. Жуков виявив головні типи фразеологічного значення і на великому фактичному матеріалі визначив, що специфіка та особливості лексичного значення у слова і фразеологічного значення у фразеологізмі обумовлені самою природою цих мовних одиниць.

Лексичне значення слова-групи може бути визначено як комбіноване лексичне значення складових його членів. Однак слід зазначити, що термін «комбіноване лексичне значення» не означає, що значення слова-групи завжди є простим адитивним результатом всіх лексичних значень складових його слів. Як правило, значення складених слів взаємозалежні, і значення групи слів природним чином переважає над лексичним значенням компонентів. Взаємозалежність в слово-групах складаються з багатозначних слів.

Ототожнюючи про значення ФО, не можна залишити поза увагою поняття внутрішньої та зовнішньої форми, які О.О. Потебня розрізняв у слові. Ці дві форми наявні і у фразеологізмі. Зовнішня – це окремий звук, а внутрішня – це і є значення. Зміст внутрішньої форми фразеологізму детальніше розкриває Л. Г. Авксентьєв,

говорячи, що становить собою співдію семантики вільної сполуки із семантикою переосмисленого на її основі фразеологізму і зумовлюється семантичною структурою виразу в цілому. Згідно, розтлумачуючи поняття «значення фразеологізму», фразеолог акцентує до уваги різні аспекти плану змісту і плану функціонування фразеологізмів і слів.

Отже, особливої уваги вимагає семантика фразеологізмів, оскільки сума значень компонентів не завжди означає значення виразу. Тут потрібно враховувати надслівність виразу, залежність між лексичними компонентами ФО і повністю чи частково переосмислене їх значення.

Фразеологічні єдності зазвичай характеризуються порівняно високим ступенем стійкості лексичних компонентів і граматичної структури. Фразеологічні єдності можуть мати омонімічні вільні фрази, що вживаються в прямому значенні. Таким чином, семантичними аспектами спеціалізації фразеологічних одиниць є цінності і система семантичних відносин, що визначаються в тексті фразеологічними одиницями. Проаналізувавши різні підходи до запропонованих фразеологізмів, ми прийняли класифікацію В.В. Виноградова, яка може бути використана для подальших досліджень.

Висновки до розділу 1

Розділ 1 присвячений критичному аналізу класифікацій фразеологізмів іспанської мови та вивченню проблематики сучасних перекладознавчих досліджень фразеологізмів. Також у розділі систематизовано основні способи класифікації фразеологізмів, дослідження мовних одиниць, які відображають взаємозв'язок та взаємопорозуміння мови і культури сучасної лінгвістики. Цікавим фактом виявлено, те що багато спільного у використанні фразеологізмів існує біблійна тематика. Крім того, ще одним джерелом поповнення фразеологічного фонду можна вважати географічні назви. Адже топоніми є відображенням минулого або теперішнього життя народу. Проте переважна більшість проаналізованих фразеологізмів містить велику кількість лексичних, граматичних та семантичних розбіжностей, що

зумовлено відмінними культурними та духовними традиціями українського та іспанського народів.

Складність полягає в тому, що не існує єдиного вивчення фразеологізму, з яким би погодились всі вчені. Кожен вчений визначає набір тих характеристик, які на його думку, погляд, відрізняють фразеологізм від інших лексичних одиниць існуючих у мові і є найбільш суттєвими.

Також ми визначили, що ФО володіють певними ознаками: відтворюваність, стійкість компонентного складу та роздільно-оформленість. Ще у розділі ми визначили чим фразеологізми відрізняються від слів та словосполучень.

Зі всього вищезазначеного можна сказати, що ФО мають характеристики притаманні слову: вони відтворюються у мовленні, у них є одне характерне для всього звороту значення, вони співвідносяться з тією чи іншою частиною мови, мають свою внутрішню форму, відмічені стилістичним міркуванням.

Також ми знаємо, що на сьогодні існує класифікація ФО. Виділяють 3 типи: зрощення, єдності, сполучення.

Отже, окреслюючи перспективи подальших досліджень відзначимо, що вони полягають у розширенні матеріалу, а також у розкритті ролі ФО різних типів у відображенні характеристики іспаномовної особистості.

Частіше ФО виконують для стилізації тексту; вони є експресивно-забарвленими і увиразнюють мовлення. Але не можна не звернути уваги на такі функції ФО, як кумулятивна та культурно-інформативна, бо вони відіграють важливу роль у формуванні свідомості нового покоління та вихованні свідомих громадян.

Таким чином, семантичними аспектами спеціалізації ФО є цінності і система семантичних відносин, що визначаються в тексті фразеологічними одиницями. Проаналізувавши різні підходи, ми прийняли класифікацію В. В. Виноградова, яка може бути використана для подальших досліджень.

Розділ 2. ЛІНГВОПРАГМАТИЧНИЙ АСПЕКТ ПОШУКУ УКРАЇНСЬКИХ ЕКВІВАЛЕНТІВ ІСПАНСЬКИХ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ

2.1 Роль прагматичного фактору при перекладі іспанських фразеологічних одиниць українською

Кожна ФО, містить в собі інформацію, яка передається адресату, і повинна бути чіткою для нього. Сприймаючи отримане повідомлення через фразеологічні одиниці адресант тим самим вступає в певні особисті стосунки з адресатом. Такі відносини можуть мати різноманітний характер. Прикладом являється, інтелектуальний характер, слугує для адресата лише джерелом інформації про якісь фактів і подій, що його особисто не стосуються і не є для нього дуже цікавими. Здібність ідіом вигадувати комунікативний ефект, навіювати у адресата певне ставлення до повідомлення, здійснювати прагматичний ефект на отримувача інформації, називається прагматичним аспектом або прагматичним потенціалом [17, с. 85-87].

Уособлення прагматичного впливу на отримувача інформації складає найважливішу частину будь-якої комунікації в тому числі й міжмовної. Встановлення необхідного прагматичного відношення адресата перекладу якому передається повідомлення, залежить від вибору перекладачем мовних засобів під час створення тексту перекладу. Ефект на хід і результат процесу перекладу, необхідність відтворення прагматичного потенціалу оригіналу і прагнення забезпечити вплив на адресата перекладу називається прагматичним аспектом або прагматикою перекладу [17, с. 90].

Перекладач, у ролі адресата оригіналу, намагаючись отримати необхідну інформацію повинен володіти тими ж знаннями, якими володіють носії мови. Вдале виконання функції перекладача передбачає всебічне знайомство з історією, культурою, літературою, звичаями, сучасним життям та іншими реаліями народу, який розмовляє мовою оригіналу.

Прагматичні проблеми перекладу безпосередньо пов'язані з жанровими особливостями оригіналу і типом адресатів, для яких він призначається. З суттєвими

труднощами при передачі прагматичного потенціалу оригінального твору стикаються перекладачі художньої літератури. Твори художньої літератури на будь-якій мові призначені, в першу чергу, для тих людей, для яких ця мова є рідною, але такі твори мають загальнолюдську цінність і часто перекладаються різними мовами. Спільно з тим, в них не рідко зустрічаються опис фактів і подій, пов'язаних з історією окремого народу, побутом, звичаями, назвами національних страв, предметів одягу тощо. Все це зобов'язує внесення поправок на прагматичні відмінності між мовою оригіналу і мовою на яку робиться переклад для забезпечення ідентичного розуміння тексту адресатом перекладу.

З усіх аспектів перекладу найголовнішим є мовний, оскільки саме завдяки мові, яка щедра на ідіоми, передається вся інформація, що міститься в оригіналі. Без мови, збідненої на фразеологічні одиниці, не було б і самого перекладу. Через те що під час відтворення іноземного тексту перекладач має справу із двома мовами, важливим видається усвідомлене знання ним усіх особливостей цільової мови у порівнянні з вихідною [20, с. 58-60].

Найважливішим методом дослідження перекладу є порівняльний аналіз, тобто, аналіз форми і змісту фразеологічних одиниць перекладу у порівнянні з формою та змістом оригіналу. Під час перекладу визначаються певні відношення між двома текстами на різних мовах (текстом оригіналу і текстом перекладу). Зіставляючи їх, можна розкрити внутрішній механізм перекладу, виявити еквівалентні одиниці, а також знайти зміни форм і змісту, які здійснюються при заміні одиниці оригіналу на еквівалентну їй одиницю цільового тексту [24, с. 17].

Значно рідше з'являється необхідність прагматичної перебудови ідіом під час перекладу науково-технічних матеріалів, призначених для фахівців, які мають однаковий рівень знань і володіючих приблизно однаковою кількістю фонові інформації в усіх країнах. Такі повідомлення добре розуміються вченими, які говорять на різних мовах, і пояснення доводиться давати лише по відношенню до назв фірм, національних одиниць виміру, специфічних номенклатурних найменувань [24, с. 19].

Для перекладу ФО необхідно знати значення фразеологічної одиниці і правильно передати її зміст. Оскільки фразеологічні одиниці в більшості випадків мають національне забарвлення, вони не мають повного відповідника в іншій мові. Тяжкість перекладу ФО полягає у тому, що перекладач повинен вміти їх розпізнавати і знайти доречний український варіант. Фразеологічні одиниці не можна перекладати буквально. Характерною помилкою є приклад дослівного перекладу, коли перекладач не розпізнав фразеологічну одиницю в англійському спортивному терміні “*Mis películas son basura*” – «мої фільми - це мерзота», «мої фільми - капость» – і переклав його дослівно – «мої фільми – сміття» [3, с. 102-103].

Велику роль у забезпеченні *прагматичної адекватності* перекладу відіграють і *соціолінгвістичні чинники*, що визначають різницю в мовленні окремих груп носіїв мови. Додаткові труднощі для забезпечення поглибленого розуміння адресатом перекладу повідомлення, можуть утворитися в зв'язку з наявністю в тексті оригіналу відхилень від загальнонародної норми мови оригіналу.

Самі по собі елементи територіальних діалектів мови оригіналу, розкриті в оригіналі, не передаються в перекладі. З одного боку увесь текст оригіналу може бути написаний на будь-якому діалекті мови оригіналу, а тому перекладач повинен певною мірою володіти даним діалектом. З іншого – діалектні форми можуть вживатися в тексті, переважно, в художній літературі з метою мовної характеристики окремих персонажів, які розмовляють таким діалектом в оригінальному тексті.

Останнім часом для аналізу структури мовних одиниць та їх функціонування як в розмовній, так і літературній англійській мові долучають прагматичну інформацію [32, с. 62]. Це означає, що мова стала вивчатися у функціональному аспекті, тобто з огляду на особливості використання мови у мовленнєвих актах спілкування. Важливий прагматичний потенціал фразеологізмів викликає зацікавленість багатьох науковців і досить часто розкривається у центрі дослідження сучасних наукових робіт присвячених функціонуванню та перекладу фразеологізмів. Функціонування ФО у мовленні багато в чому залежить від прагматичних аспектів ситуації спілкування (час, місце, соціальне положення,

взаєморозуміння, світобачення та ін.). Слід також зазначити, що серед розмаїття фразеологічних одиниць існують загальні фразеологізми та індивідуально-авторські [21, с. 12]. Якщо перші включені до словників, то інші, за звичай, до словників не потрапляють.

У висновку відзначимо, що труднощі перекладу ФО, а саме, ідіом пов'язані, по-перше із певною складністю їх ідентифікації (стале словосполучення може сприйматися як вільне, нестале сполучення слів), по-друге, з їхньою етноспецифікою, тому перекладач не повинен обмежувати текст при перекладі, тобто, надмірно вносити елементи культури мови перекладу, проте, разом з тим, повинен передати певним чином етноспецифічність сталих висловів, по-третє, труднощі перекладу фразеологізмів пов'язані з їхньою емоційною насиченістю, що може різнитися в різних мовах, по-четверте, труднощі перекладу пов'язані із наявністю кількох перекладених відповідників.

Під час перекладу маючи справу з національними фразеологізмами, перекладач має не лише досконало володіти обома мовами, але й уміти розбирати стилістичні й культурно-історичні аспекти вихідного тексту порівняно з можливостями мови перекладу та її культури.

2.2 Прагматичні особливості іспанських соматичних ідіом

У новітній науковій парадигмі наприкінці ХХ – на поч. ХХІ ст. стала важливою тенденція до інтеграції здобутків різних напрямків та методологій в царині лінгвістики. Унаслідок чого на межі традиційних наук про мову виникає корпус нових сучасних спрямувань лінгвістики, як, наприклад, комунікативна лінгвістика, лінгвосеміотика, лінгвокультурологія, когнітивна лінгвістика та ін. Це так само має відношення до філології, філософії, психології та інших галузей науки, на межі яких розвинулася лінгвістична прагматика.

Проблематика лінгвопрагматичних досліджень, інструментарій та методологія лінгвістичної прагматики уможливають вирішення низки важливих наукових завдань: виявлення суб'єктивного чинника передумов, способів та закономірностей

вербалізації складних філософських, культурно-історичних, ментальних категорій, когнітивно-психологічних та духовно-ментальних проявів мовної картини світу.

У традиціях сучасного мовознавства фразеологія аналізується як підрівень загального лексичного рівня мови. Однак розгорнуте вивчення основної одиниці цього підрівня – фразеологізмів, намагання науковців істотно збагатити уявлення про неї, у теоретико-практичному аспекті дають підстави для виділення цієї галузі лінгвістичної науки в самостійну дисципліну. Неоціненний внесок у розробку теорії і практики сучасної фразеології внесли праці таких лінгвістів, як В.М. Телія, В.П. Жуков, Н.М. Шанський, В.М. Мокієнко, В.В. Виноградов, А.І. Молотков, а також праці вітчизняних вчених – О.В. Скиби, Ю.Ф. Прадіда, М.М. Пазяка, В.В. Жайворонка та ін. Слід звернути увагу, що лише незначна кількість праць присвячена дослідженню фразеологічного складу української мови у світлі лінгвістичної прагматики (О.В. Виноградова, О.О. Селіванова, В.Д. Ужченко, І.Б. Іванова).

Термін ідіома розглядається в найширшому сенсі і включає як власне фразеологізми, так і паремії, вербалізує в іспанській мові як *refranes, proverbios, dichos, frases hechas* і власне *idiomas*.

Фразеологічні і пареміологічні одиниці відкривають для не носіїв мови завісу національної ментальності, завісу неспостережуваного і часом неусвідомлюваного світу цінностей людини, прояснюють те, як індивід відчуває себе по відношенню до інших індивідів, яка його аксіологічна шкала, його категоричний імператив, моральний кодекс і, головне, світом яких денотатів «дихає» його система моральних цінностей. Ці національно-культурні характеристики ментальності ніде, крім мови і в деякій мірі мистецтва — живопису і музики, не виражені.

Можна вважати універсалією той факт, що слова-соматизми легко піддаються метафоризації і служать інструментом «означування» основних властивостей і якостей внутрішнього світу людини. Однак кожна мова робить це по-своєму.

Умовність припису деяким деталям, органам людини внутрішніх якостей і властивостей відзначалася неодноразово. Однак якщо така презумпція типізована,

традиційна, відтворювана (хоча і мало виправдана логічно), значить, вона відображає національну картину світу.

В українській та іспанській лінгвокультурах, в силу подібності споконвічно землеробського, осілого способу життя і збігу більшості морально-етичних установок виявлено багато спільного в значеннях соматичних фразеологізмів.

Не доводиться докладати будь-яких зусиль для їх перекладу: прикусити язика — *“morder la lengua”*; мати довгий язик — *“tener la lengua suelta”*; від усього серця — *“de todo el corazón”*, поклавши руку на серце — *“con la mano en el corazón”*, серцю не накажеш — *“en el corazón no se manda”*; склавши руки — *“de brazos cruzados”*.

По-іншому йде справа з соматизмом нирки – *riñones*. Тут спостерігаються розбіжності, обумовлені національно-культурними факторами. *“A la gente con más riñones que ese General de mierda los he tumbado yo”* (M.A. Asturias. El señor presidente). Наведемо дослівний переклад: *«Людей з великими нирками, ніж цей дерьмовий генерал, закопував в могилу я»*.

«Людина з великим серцем» звучить по-українськи прийнятно, звично та зрозуміло. Це любляча, добра, чуйна, щедра людина (зовсім не хвора, що страждає від стенокардії, як можна було б подумати, мислячи абстрактно, у відриві від мовних рамок культури). У наведеному прикладі постає проблема перекладу виразу «людина з великими нирками», адже його інтерпретація залишається неоднозначною. Значення *«хоробрість»* ніяк не пов'язане у свідомості носія української мови з нирками. У напрямку від іспанської мови до української тут утворюється семантичність лакуна. У перекладі М.А. Астуріаса цієї фрази на українську мову лексична одиниця *«нирки»* не вживається. Перекладач замінив соматизм прислівником *«гірше, міцніше»*, що, на нашу думку, призвело до певної втрати експресивності, однак уможливило збереження смислу: *«Мені траплялося заганяти в труну гірших генералів ніж цього виродка»*. Метафора і конотативні нюанси не донесені до українського читача, так як вони належать національно-культурним особливостям семантики іспанської мови і менталітету. Крім семантичних невідповідностей, на перекладацький вибір вплинули, очевидно, і інші

чинники: усвідомлення авторського задуму, характеру генерала, який зрадив диктатора і підняв заколот, суть особистості диктатора — деспотичного, жорстокого, нелюдського. Тому перекладач знехтував відносно нейтральним варіантом перекладу обороту *con más riñones* як *більш хоробрих, більш норавливих (людей), людей з більш сильним характером* і вважав за краще, коротке та негативне значення «*гірше*».

Розглянутий нами приклад розкриває проблему, та вже давно привертає саме живу увагу лінгвістів, особливо тих, кого з чисто практичних міркувань цікавлять питання перекладу, його адекватність та еквівалентність. Одним з таких дослідників, які зосереджують свою увагу на цьому питанні є Е. Косеріу. Денотативний компонент значення він називав позначенням, а сигніфікативний і конотативний — змістом: «У спільнотах носіїв різних мов аналогічні позначення можуть передавати різний зміст, внаслідок чого при перекладі можуть виникати суперечності між позначенням і сенсом» [34, с. 64-68]. Подані протиріччя можна інтерпретувати так само як розбіжність сфер прямої та переносної семантики у однієї і тієї ж лексеми в різних мовах. Ця розбіжність посилюється «якщо вихідна мова і мова перекладу відносяться до різних культурних світів. У подібних випадках протиріччя між позначенням і змістом досить численні. Через це перекладач змушений схилитися або до позначення, або до змісту, причому ніяка контрастивна граматики йому не може допомогти» [34, с. 70-78]. Імпліцитний сенс, про який пише Е. Косеріу, зазвичай відомий всім членам мовної спільноти і є чимось само собою зрозумілим для них. Разом з тим він являє собою камінь спотикання для перекладачів і виглядає як щось дивне представникам інших культур.

В іспанській мові слово нирки досить продуктивні в освіті фразеологізмів. До речі, існує науково обгрунтована думка, що нирки — це орган, який відповідає за емоцію страху: “El órgano del miedo en el hombre es el riñón, incluidas las suprarrenales. Son las suprarrenales que segregan inmediatamente ante la sensación de miedo la adrenalina”. (Орган страху людини — це нирки, включаючи наднирники. Саме надниркові залози при почутті страху відразу ж виробляють адреналін) [102].

Цей внутрішній орган людини наділений у свідомості носіїв іспанської мови виключною важливістю. Там, де українець скаже порвати кишки, іспанець каже порвати нирки. Нирки трактуються, мабуть, як центр організму, що підтверджується фразеологізмом *en el riñón de España* — в центрі Іспанії. Слово *riñón* постає як носій символічних асоціацій, пов'язаних з найважливішими рисами характеру — сміливістю, відвагою, тобто характеристиками, протилежними страху, фізіологічно пов'язаній з функцією нирок. Наслідком проявленої відваги, напевно, має з'явитися матеріальний добробут. Крім того, матеріальне благополуччя розцінюється як захист від різноманітних непередбачених обставин. Це значення також фігурує в семантичному реєстрі стійких виразів зі словом нирки: *tener bien cubierto el riñón* (досл. - мати добре прикрито нирку). Знайшлося місце в ньому і такої категорії, як дорожнеча:

“El representante de Su Majestad Católica echó los pies fuera de la cama agarrándose de la cabeza: — ¡Si trasciende a los periódicos se me crea una situación imposible!” [104].

¡Cuánto menos su silencio *me cuesta un riñón y mitad del otro!*” [100]. (Його представник Католицької Високості спустив ноги з ліжка, схопившись за голову: — Якщо все це просочиться в газети, для мене це буде жахливо! Його мовчання *мені дорого обійдеться!*).

Акцентуємо, що значення «фізична сила» співвідноситься, на нашу думку, зі значеннями «моральна сила», «навички, таланти» і «матеріальні, фінансові можливості» — тобто все, до чого прагне людина. Такий асоціативний рух простежується і в українській фразеології. Наприклад, вираз кишка тонка має як мінімум чотири лексико-семантичних варіанти:

- 1) не вистачає сил зробити що-небудь;
- 2) не вистачає духу, сміливості, мужності зробити що-небудь;
- 3) не вистачає вміння, здібностей, досвіду для виконання (планів, завдання);
- 4) не вистачає коштів на придбання чого-небудь.

У наступному прикладі відображений саме четвертий лексико-семантичний варіант: «Ось ми на заводі робимо трактори для вас. Бідному та холостяку середнього класу купити трактор слабо: кишка тонка!»

Наведемо ремарку одного з чилійських інформантів, який вказав, що в Чилі даний оборот для вербалізації дорожнечі не загальноприйнятий і що краще в цьому значенні використовувати фразеологізм *costar un ojo de la cara* — влетіти в копійку: “En vez de riñón, en Chile hablamos de “un ojo de la cara” con el mismo sentido. Qué divertido saber que un ojo o un riñón en español cuestan lo mismo que una pierna y un brazo en inglés” — Замість нирки ми говоримо «око (обличчя)» з тим самим змістом. Як забавно, що око і нирка по-іспанськи коштують стільки ж, скільки нога і рука по-англійськи [41, с. 45].

Для поповнення колекції дорогих членів доречно згадати український жаргонізм «зуб даю».

Найвикористовуваніші ідіоми зі словом *riñón* [80, с. 564] зведені для наочності у таблиці 1.1.

Таблиця 1.1

№	Фразеологізми	Дослівний переклад	Переклад на українську мову
1	Costar un riñón	Вартість нирки	Коштувати шалених грошей
2	En el riñón de España	У нирках Іспанії	В самому центрі Іспанії
3	Gastar un riñón	Витратити нирку	Витратити багато грошей
4	Partirse (quebrantar)»se los riñones)	Рвати (надривати) нирки	Гнути спину, надриватися
5	Pegarse al riñón	Приклеюватися до нирки	Бути ситним, поживним, калорійним
6	Se pega poco al riñón una cosa	Мало приклеюється до нирки	Цим не посмакуєш!
7	Tener bien cubierto (bien forrado) el riñón	Мати добре прикриту нирку	Бути заможним; у нього грошей кури не клюють
8	Con el riñón bien cubierto	З добре прикритою ниркою	З прибутком, з великими грошима
9	Tener riñones	Мати нирки	Бути сміливим; володіти

			силою духу, мужністю
--	--	--	----------------------

Отже, ми спостерігаємо, як найпоширеніші, конкретні слова часом виявляються найбільш умовними. Звичайний конкретний фразеологізм закріплює за собою великий спектр асоціацій і смислів. Фактично відбувається фетишизація слова *riñones*. Воно поєднується з численими дієсловами в значенні *сміливість, відсутність страху*:

“El fuego de la ametralladora en sus manos le cimbraba el cuerpo y Miguel murmuró: — No bastan los riñones. Los moros rubios tienen mejor equipo” (Carlos Fuentes. La muerte de Artemio Cruz).

У листуванні Інтернету висловлюються так: “... De vez en cuando nos recuerdan quién manda y hasta qué punto se ríen de nosotros: fuman en los aviones, se gastan fortunas en un cuarto de baño, se van de cacería o se meten en una empresa privada a forrarse el riñón”.

(Іноді вони нам нагадують, хто командує і до якої міри вони сміються над нами: курять в літаках, витрачають час на ванну, відправляються на полювання або створюють приватні підприємства, щоб забезпечити себе) [87].

Кожен соматизмом тяжіє до свого смислового поля, що стосується формуванню переносних значень: *riñón* охоплює такі кадри, як *відвага, сміливість, багатство; hígado* — *злість, ненависть, неймовірні зусилля*.

У цих соматизмів є і семантична точка перетину, тобто загальне значення – *відвага, мужність, доблесть, сміливість*.

У лексичному значенні слова будь-якої мови входить все те, що виникає і закріплюється за ним в результаті багаторазового відтворення. Оцінна метафора, відштовхуючись від соматичних характеристик людини, стає способом отримання інформації про його внутрішній світ, прояви психо-емоційного складу особистості як і в українській, так і в іспанській мові. Однак в іспанській мові фразеологічна щільність, розгалуженість, варіативність оборотів з такими словами, як *riñones, hígado*, вище, ніж в українському.

Звісно ж цілком природним, що в іспанській мові релевантні, емотивні фразеологізми, які в емоційній промові служать для засудження боягузтва або схвалення хоробрості, вольових якостей, бойової вправності, задіють лексику, яка описує подробиці будови чоловічого тіла, суто чоловічу анатомію. Наприклад, вуса і борода виступають як атрибути, що викликають повагу :

de bigote — важливий, впливовий;

tener bigotes — мати сильний характер;

barba honrada — поважний чоловік, поважна людина;

con toda la barba — дійсний, справжній (про людину);

llevar a uno de la barba (розм.) — командувати, помикати будь-ким;

pelarse (tirarse de) la barba (las barbas) — розсердитися;

subirse a las barbas de otro (розм.) — фамільярнічать, вести себе безцеремонно з ким-небудь;

temblarle a uno la barba (розм.) — трусити, тремтіти; дрейфувати (простий.);

tener pocas barbas (розм.) — бути жовторотим пташеням; \approx молоко на губах не обсохло;

tentarse las barbas (розм.) — бути обачним, діяти з оглядкою;

a poca barba, poca vergüenza — молодозелений.

Окремо в цьому переліку стоїть фразеологізм, що відносяться до жінки: *tener buenas barbas (una mujer)* — бути миловидною (про жінку).

Щоб схарактеризувати мужню людину, використовують ідіоми:

ser de (mucho) pelo en el pecho — бути мужнім (мати волосся на грудях).

Якісна ознака, що лежить в основі мовної соматоморфної оцінки, носить комплексний характер. Завдяки своїй багатоплановості він може виступати як стимул, що породжує асоціативні ряди, співвідносні з різними аспектами оціночного знака. У деталізації образів, в підборі мовних засобів для їх створення та їх аксіологічної інтерпретації реалізується національне бачення світу, знаходить відображення національна психологія.

Носії іспанської мови на рівні повсякденної свідомості відчують міцний зв'язок зовнішніх даних людини, фізичних характеристик і властивостей його

внутрішнього світу. Людина розглядається як якась природна даність, важливими виявляються параметри кількісної представленості деталей, частин, органів, так як вони безпосередньо пов'язані з якісними ознаками, описують моральний і психологічний образ людини, особливості його характеру.

Полісемія є універсалією, що характерна природній мові, а опорні номінації на позначення частин тіла людини особливо до неї схильні. Дослідження зв'язків між значеннями полісемантичних фразеологізмів із соматичним компонентом, тобто виявлення типів полісемії в синхронічній та в діяхронічній перспективі, має велике значення як для встановлення лексичних універсалій, так і для виявлення контрастивних особливостей.

Обґрунтуємо це на прикладах фразеологізмів із соматичними компонентами іспанської й української мов на позначення жестів і міміки.

Так, ісп. *Echar (una) mano* букв. «протягнути руку» є полісемічним і має значення:

1) ловити, хапати і 2) допомагати; укр. *піднімати, підняти руку* так само є багатозначним:

1) намагатися вдарити когось і 2) вступати в боротьбу з кимсь. Вторинні значення є елементами вищого порядку, оскільки їх смисл є абстрактнішим, ніж у твірних. Такий процес утворення значень властивий саме для полісемії фразеологізмів. Розширення та збагачення фразеологічного фонду відбувається на базі наявних уже стійких ФО за рахунок суто фразеологічних ресурсів мови, наприклад, ісп. *encogerse de hombros*, укр. *махнути рукою* і т.ін.

Можливість синхронної метафоризації, яка призводить до полісемії фразеологізмів, аргументує В.П. Жуков. На думку професора, окремі значення полісемічного фразеологізму виникають щоразу на основі переосмислення, зумовленого актом метафоризації того самого змінного словосполучення. Внаслідок цього смислової структура багатозначного фразеологізму характеризується певною однорідністю, рівноцінністю своїх окремих значень, тому іноді важко або зовсім неможливо визначити, яке значення є основним, а яке похідним [23, с. 190-193].

Так, ісп. фразеологізм *perder la cabeza* букв. «втратити голову» має такі значення:

1) змінити звичну поведінку і 2) з'їхати з глузду, які виражають різні поняття. Таким чином український вислів *роззявляти, роззявити рота*, крім прямого значення, має таке розгалуження семантики: 1) дивуватися, здивуватися; 2) гаятися; задивлятися на щось.

Цілком очевидно, що другі значення не могли виникнути з перших, і навпаки. Навіть слова, за допомогою яких тлумачаться ці значення (змінити – з'їхати, дивуватися – гаятися), мають різну предметно-логічну належність. І в іспанському, і в українському прикладах об'єктом метафоризації стали різні ознаки одного й того ж явища. Отже, скільки значень має фразеологізм, стільки й етапів переосмислення в кожному зі своїх значень він проходить.

Лексико-семантична варіативність соматизмів, утворення полісемічних рядів є найвищим виявом впливу семантики соматичного компонента на утворення фразеологізмів.

У фразеологічних знаках іспанської та української мов зустрічаються звороти метафоричного характеру, в значенні яких здійснюється актуалізація локаційних і анатомічних семантичних ознак соматизмів, порівн.:

ісп. *caérsele a alguien el alma a los pies* — букв. душа в п'яти (упала);

con el rabo entre las piernas — букв. з хвостом між ногами;

dar el pie y tomarse la mano — букв. дати ногу і взяти руку; укр. *з голови до ніг, з голови до п'ят, рукою подати, під рукою, з-під самого носа, на пальцях порахувати.*

Отже, погоджуючись з тим, що універсальним є саме існування соматизмів, проте не можна говорити, що власне соматичні коди є універсальними, кожний з яких при збереженні деяких універсальних рис відрізняється національною своєрідністю.

Тотожність семантики соматизмів у складі фразеологізмів різних мов по-різному представлена у них як якісно, так і кількісно.

Принаймі буття семантичних універсалій або семантичних процесів у сфері фразеології, спільних для різних у генетичному відношенні, які творять

ідіоматичність, має цілком реальні підстави [9], але концептуалізується воно в різних мовах як близькоспоріднених, так і віддалених специфічно, адже відбиває культурно-національну самосвідомість, національний менталітет кожної лінгвокультурної спільноти.

Щодо відмінного ступеня конкретизації понять, то варто зробити уточнення: міжмовна асиметрія дуже часто виявляється не лише в тому, що одна мова покриває певний фрагмент семантичного простору за допомогою одного поняття (і відповідно – одного слова), а інша – за допомогою двох, трьох більше конкретних понять, а й у тому, що фокуси (центральні поняття) категорій цілком все ж не збігаються в обсягах значення.

І ця ідея може проілюструвати саме неоднаковістю концептуалізації так званих «простих» денотатів позначення частин тіла людини в іспанській та українській мовах.

Наприклад, укр. мовою цілком нормально сприймається фраза *В мене болить рука (нога)*, хоча засоби мови допускають висловитися точніше, вказавши, яка саме частина (кисть, передпліччя, плече або стопа, стегно, гомілка). Таке хибне позначення все ж не є порушенням норм української мови. Іспанська мова в цьому разі є більш конкретною і точною.

Зусилля визначити на основі даних різних словників точні лексичні значення соматизмів *плече, рука і нога* в досліджуваних мовах засвідчили такі спостереження: як правило, будь-яка «національна логіка» не тільки не збігається з «логікою» іншої мови, але і не збігається з природничо-науковою «логікою» і, що є цікавим, часто суперечить самій собі.

О. О. Корнілов [31, с. 160] наводить свої міркування щодо того, як словники тлумачать хоча б ці соматизми, і відзначає:

- а) розбіжності зі спеціальними термінами;
- б) суперечності у повсякденній логіці мови:

ПЛЕЧЕ – 1. Частина тулуба від шиї до руки.

2. (*Анат.*) Верхня частина руки до ліктьового суглоба.

Роблячи висновки з таких тлумачень маємо відмінності загальноповсякденного значення і спеціального. Повсякденна мовна свідомість лексемою плече покриває (називає) фактично ключицю і плечовий суглоб.

РУКА – 1. Кожна з двох верхніх кінцівок людини від плечового суглоба до кінчиків пальців.

2. (*Анат.*) Та ж кінцівка від зап'ястя до кінчиків пальців; кисть.

Саме друге значення відповідає іспанському *taño*, але, як бачимо, власної номінації це значення не має, фактично однією номінацією позначаються два різні концепти.

НОГА – 1. Одна з двох нижніх кінцівок людини, а також *одна з кінцівок птахів, деяких тварин.*

З усіх трьох слів тільки лексема нога може бути використана як на позначення частини тіла людини, так і на позначення кінцівок птахів і тварин.

Наявність чіткого розмежування верхньої і нижньої частини кожної з кінцівок пояснюється з можливістю використання їх не тільки щодо людей, але й до тварин.

Іспансько-український словник:

BRAZO – 1. Рука (від плеча до ліктя або від ліктя до кисті).

2. Плече (верхня частина руки до ліктя).

3. Передня нога, лапа в чотириногих.

У даних тлумаченнях очевидна невизначеність обсягу значення слова (див. *brazo* перше значення). У другому значенні маємо відповідність не в повсякденній мові, а відповідність спеціальному значенню слова (анатомічному терміну), оскільки «верхня частина руки до ліктя» – це спеціальне значення слова *плече*, а в повсякденній мові *плече* – це частина тіла від шиї до плечового суглоба.

Наприклад, з погляду абсолютної семантичної точності фрази іспанською мовою *de te la mano; el alumno levantó la mano* варто було б перекладати не як *дай мені руку; учень підняв руку*, а як *дай мені кисть руки; учень підняв кисть руки*.

Використання в подібних комунікативних ситуаціях різними мовами нерівноцінних за обсягом значень слів створює ілюзію їхньої семантичної тотожності. Насправді ж тотожними є їх синтаксичні й комунікативні функції, але аж ніяк не обсяги лексичного значення. У наведених прикладах для іспанської

мовної свідомості фокусом категорії є концепт *la mano* (ісп.), тобто «назва нижніх частин кінцівок», а в українській мові фокусами категорій є узагальнені недиференційовані концепти *рука*, *нога*. Назви фокусних категорій вживаються кожною з мов як соматичні компоненти фразеологізмів.

Цікавими є й такі ситуації, які важко донести з позиції певної логіки, як-от: чому в багатьох мовах ідея невігластва асоціюється з деревом (як матеріалом) і відповідно з різними «дерев'яними» концептами. Однак й тут така універсальність в різних мовах є відносною у тому розумінні, що, по-перше, не всі пов'язані з деревом концепти різних мов мають цю конотацію, а по-друге, деякі «дерев'яні» концепти є навантаженими й іншими конотативними значеннями, які для носіїв чужих культур виявляються несподіваними.

Тому ідіоми з соматичним компонентом голова з тотожним значенням в зіставлюваних мовах все ж виявляються специфічними і вербалізуються дещо по-іншому: укр. *дубова голова* (асоціація з деревом), тоді як ісп. *la cabeza redonda* – кругла голова (в значенні – дурна голова). Внутрішня форма іспанської фраземи не збігається з внутрішньою формою українського вислову, оскільки іспанське *la madera* (дерево як матеріал) і *el roble* (дуб) мають інші конотативні значення.

MADERA (дерево як матеріал) – зі значенням «спритності, кмітливості» у фраземах, які не мають у своєму складі соматизмів: *ser de la mala madera*, *tener mala madera* – букв. «бути з поганого дерева, тобто бути лінивим».

На позначення дуба в іспанській мові вживаються три лексеми:

- 1) *ENCINA* – камінний дуб – не має конотацій;
- 2) *ROBLE*, на відміну від української мови, має позитивні конотації в цій ситуації і вживається на позначення здорової та сильної людини;
- 3) *ALCORNOCQUE* (пробковий дуб) дорівнює значенню «тупий, дурний» з негативними конотаціями (див. *El es un pedazo de alcornoque* – букв. «він – шматок пробкового дубу» = «він дурний як пробка»).

Як бачимо, основним членом категорії, або центром прототипової моделі, є все-таки слово *ROBLE*, яке не має конотативного значення невігластва, тому іспанська мова не повторює внутрішню форму висловлень української мови з

лексемою *дубовий*, що вживається у фраземах із соматичним компонентом, а при збереженні загальної семантики вживаються інші фраземи: укр. *дубова голова*, ісп. *la cabeza redonda*.

Отже, міжмовна асиметрія проявляється, як правило, в тому, що ядерні категорії зіставляваних фразеологічних знаків з соматичним компонентом цілком не відповідають в обсягах значення. І це досліджено неоднаковістю концептуалізації соматизмів у вторинно-образному значенні фразем іспанської, української та російської мов.

Розбіжності в роботі логіко-понятійного компонента різних мовних свідомостей з концептуалізації певного фрагмента об'єктивного світу (часом несподівано) є сенсом для більш глибокого зіставлення і реконструкції вторинно-образних фразеологічних номінацій. Згадані вище національні особливості концептуалізації соматизмів «плече», «рука» і «нога» в зіставляваних мовах стосувалися лише ступеня конкретизації кожного з них, але це не поодинокі потенційні відмінності в роботі національних мовних свідомостей.

Таким чином, соматичний фразеологізм ми усвідомлюємо як ФО, ключовим компонентом якої є іменник, що позначає частину тіла людини чи тварини.

Соматичні фразеологізми, як правило, відбуваються у результаті переносного осмислення словосполучень, що називають інші дії і стани, до яких залучаються частини тіла. Значна кількість фразеологізмів пов'язана своїм походженням з різними чинниками соціального або психофізіологічного характеру. В базі соматичних фразем лежать здебільшого спостереження за поведінкою людини або тварини. Реально всі прояви життя людини, її народження та смерть, особливості характеру, розумової діяльності, віку, зовнішнього вигляду знаходять своє яскраве і своєрідне відображення у соматичній фразеології іспанської мови. Соматичні фраземи займають найбільший відсоток серед усього обсягу непредикативних двовершинних фразеологічних одиниць.

Сомонімія є найбільшим розділом соматичної лексики багатьох мов. Вона служить для позначення частин і областей людського тіла.

Слова-соматизми, входячи до складу фразеологічних одиниць, активно беруть участь у формуванні національного художнього образу людини. Соматичним ідіомам завжди притаманна висока експресивність, емотивність, оцінність і специфічна ідіоматичність, яка формує їх феноменальний прагматичний потенціал.

Підводячи підсумки, соматична лексика є цілісною системою, яка має стабільну кількість об'єктів номінацій і призначений для їх позначення конкретний склад лексичних одиниць. Якщо перший показник не залежить від своєї мовної приналежності і може повністю співпадати в різних мовах, то другою знаходиться в прямій залежності від індивідуальних особливостей конкретної мови і розрізняється як в кількісному, так і в якісному відношенні.

Практична значущість нашого дослідження полягає в виявленні великої кількості фразеологізмів з соматичним компонентом *cabeza*, що за своєю кількістю перевищують інші фразеологізми. Також часто трапляються ФО з компонентом *car*, *oj*, *mano*, *pie*. Кінцеве місце по кількості використання у дискурсі іспанської мови посідає фразеологізм з частиною тіла *oreja*.

2.3 Лінгвопрагматичні аспекти української фразеології

На ґрунті української фразеології були виявлені дослідження комплексного аналізу мовного матеріалу саме з позицій семантичної прагматики, лінгвокультурології, когнітивної лінгвістики, семіотики (В.Д. Ужченко, М.Я. Плющ, І.Р. Вихованець, Є.В. Ковальчук, О.В. Виноградова, Є.К. Тимченко та інші), але слід зазначити, що таких досліджень небагато. Більша частина спроб української фразеології втілила в межах традиційної граматики, порівняльноісторичного і структурно-системного підходів. Таким чином, вважаємо, що варто розглянути інструментарій та перспективність лінгвістичної прагматики, лінгвокультурології та комунікативної лінгвістики для вивчення фразеології як продукту вторинної номінації та семантичної транспозиції, вторинного знаку в семіотиці. Питання визначення специфіки такої мовної одиниці як фразеологізм, опис фразеологічного матеріалу із застосуванням технології прагматики залишається не до кінця розгорнутим на теренах української лінгвістики.

За основу в цій роботі вважатимемо визначення лінгвістичної прагматики, запропоноване Ф.С. Бацевичем: «Лінгвістична прагматика – напрям сучасної лінгвістики, який ґрунтується на виявленні та описі функціонування суб'єктивного чинника в Мові, Мовленні та Комунікації як модусах існування живої природної мови» [5, с. 285]. Таким чином, напрям та об'єкт досліджень у галузі лінгвістичної прагматики, безперечно, визначається предметом дослідження. На сьогоднішній день однозначної відповіді на питання про предмет дослідження не існує. Однак, з'ясуємо відправну позицію: лінгвістична прагматика досліджує суб'єктивний чинник у мові. Так, до сфери уваги прагматики опиняються конотації, зумовлені лексичними та граматичними засобами; реєстри, модальності, оцінки; дискурси, інтенції, мовленнєві жанри та ін. Залежно від предмета дослідження та ступеня взаємодоповнення нового та традиційного аспектів розуміння суб'єктивних способів організації мовного коду можна виокремити лінгвопрагматичні аспекти досліджень у царині української фразеології.

Ми виходимо з того, що фразеологізм може виражати прагматику мови у певний специфічний спосіб. Єдиним безперечним моментом є виокремлення прагматичної здатності, тобто це свідчить про наявність в їх змісті прагматичного значення. Проблемами визначення сутності поняття прагматичного значення переймалися Ю.Д. Апресян, Н.Д. Арутюнова,

Т.В. Булигіна, Л.А. Кисельова, А.М. Емірова, Л.С. Бархударов з цього приводу зазначає: «На жаль, лінгвістична теорія прагматичних значень до цього часу опрацьована набагато менше, ніж теорія значень референційних. Між тим не підлягає сумніву, що система прагматичних значень, що виражені в мові, виявляється досить складною і що такі значення якісно неоднорідні» [4, с. 4].

Одним із головних і перспективних напрямків лінгвопрагматичних досліджень у царині фразеології є вияв і опис складників національної картини світу, що зумовлюють вибір певної структурної моделі, образної системи, прецедентного феномена, тобто виявляють прагматику комунікативного акту. Різні аспекти означеної проблеми розглядаються у працях таких вітчизняних дослідників-лінгвістів, як О.О. Потєбня, М.М. Пазяк, Л.Г. Авксент'єв, Л.Г. Скрипник,

В.Д. Ужченко, Л.М. Пелепейченко та ін. При цьому особливої значущості набуває аналіз філософських, фундаментальних категорій, що формують підвалини мовно-культурної картини світу народу. Такою є категорія локативності, яка є закоріненою у фразеологічному складі української мови та залишається основним формантом мовно-культурної традиції українського народу. ФО у названому аспекті аналізується як соціально, культурно, національно маркований феномен мовної природи.

Значить, фразеологізм як об'єкт лінгвістичних досліджень з позицій лінгвокультурології, етнокультурології є мовним знаком специфічної природи і структури, тому методи лінгвістичної прагматики допоможуть дослідити особливості культурної знакової функції фразеологізмів й визначити місце й роль фразеології у концептуалізації світу, створенні національно маркованої моделі на мовному рівні.

Перспективним напрямком у дослідженні фразеології є аналіз механізмів і засобів виявлення нових значень – сфера внутрішньої прагматики або ж прагмасемантики. О.Л. Боярська [7], досліджуючи прагмалінгвістичні аспекти такого явища, як полісемія, а також механізми утворення нового значення на основі метафори, розглядає і проблеми виникнення нових значень у фразеології. Прагматичний компонент нових значень ЛСВ (лексико-семантичний варіант) пов'язується із метафорою. Дослідниця позначає, що завдяки метафорі, крім когнітивних та семантичних змін, здійснюються зміни у прагматиці мовних одиниць. Цей хід семантичної транспозиції є повністю природним, бо всі операції зі створення метафори втілюється людиною, котра належить до певної соціальної, професійної, статевої, вікової або ж етнічної групи. З точки зору внутрішньої прагматики, до сукупної семантики словарного комплексу може бути інтегрований новий компонент – компонент оцінковості.

Важливим аспектом дослідження прагматики мовного коду є оцінковість. За твердженням Н.Д. Арутюнової [76, с. 389], оцінковість – є типово прагматичною категорією. Також слід звернути на те, що з точки зору зовнішньої прагматики нові лексико-семантичні варіанти досягаються як зміни в контексті вживання слова.

Прагматичний аспект повною мірою виражає можливість людини висловити своє ставлення до того, що відбувається навколо. Людина з позицій лінгвістичної прагматики – творець оцінки, джерело емоції, адресант/адресат, вона може проявити свою культурну позицію. Як підсумок культурної інтерпретації фразеологізмів у процесі вживання із останнього утворюється провідний компонент культурно-мовного значення фразеологізму, де ціннісно-емоційне ставлення до навколишнього світу є провідним змістом значення.

Г.М. Зельдович працює у сфері граматики прагматики, досліджуючи закономірності взаємодії на рівні граматики семантики й прагматики. На противагу семантиці, яка досліджує власне сутність мовних одиниць, прагматика виокремлює питання про реальні шляхи, засоби, умови використання названих одиниць. Вчений вважає, що таке використання складових мовного коду є набагато цікавішим, багатішим, непередбачуваним, ніж безпосередньо семантичний інваріант. Крім того, Г.М. Зельдович признає, що саме аналіз граматики з позицій прагматичної лінгвістики має бути найбільш продуктивним: надзвичайна багатозначність, примхливість та зумовленість поведінки одиниць граматики, за більш глибокого розгляду їх семантичного улаштування вбачається досить простою. Вдавана примхливість та нерегулярність може бути трактована загальними, неспецифічними граматичними принципами функціонування мови.

М.Л. Ковшова [29, с. 60–65] досліджує лінгвокультурологічний аспект буття фразеологізмів у мові, дослідниця звертається саме до семантики і прагматики фразеологізмів російської мови. Винайдена раніше модель (за теорією інтерпретацій) адекватно виявляє сутність та структуру операцій, що трапляється під час сприйняття фразеологізмів носієм мови, визначає передбачувану зворотну реакцію. Властивість цього сприйняття в тому, що всі компоненти мовної семантики (типи подачі інформації) проходять крізь різні форми їх усвідомлення в культурі. Тим самим семантика фразеологізму формується культурно маркованими блоками. Дослідниця позначає, що культурні інтерпретації поєднують в єдине ціле мовну семантику і культурну конотацію ФО, тобто до власне семантики у традиційному її розумінні «вплетені» культурні смисли. Саме такий механізм, вважає

М. Л. Ковшова, створює власне фразеологічне значення, яке має іменуватися як культурно-мовне значення фразеологічної одиниці.

Окремим питанням слід також виділити проблему прагматичної орієнтації фразеологізмів. Така орієнтація фразеологізмів виявляється уже в узуальній стійкості. ФО з таких позицій відкривається одним з найбільш ефективних засобів щодо реалізації певної прагматичної заданості. Під впливом оцінки, контексту емоційності, реєстру актуалізований не тільки комунікативний намір того, хто говорить, але й психічні пеотерпання, інтенції, інтертекстуальний контекст на рівні фразеологічної одиниці. Крім того, разом із семами, що виявлені в системному контексті, актуалізуються й оказіональні семи. Отже, актуалізація загального дескриптивного змісту веде до виявлення нових емотивних змістів, комунікативних намірів, оцінок, пресупозицій тощо.

З позицій української етнолінгвістики актуалізуються дослідження української фразеології у працях В.В. Жайворонка. Вивчення фразеології з огляду на її творця – український етнос – потребує реалізування комплексного підходу до аналізу фразеологічного матеріалу. Таким чином, у етнолінгвістиці використовується й інструментарій лінгвістичної прагматики. З таких позицій, культура і етнос є тим суб'єктивним фактором формування мови, що й вивчає лінгвістична прагматика, адже «усталені народні порівняння є яскравою ілюстрацією естетичних і моральних цінностей, які сповідує етнос» [22, с. 34-35]. В.В. Жайворонко також наголошує нові перспективи використання прагматики в лінгвостилістиці: вчений вдається до досліджень ідіостилістики Т. Шевченка, піддаючи розгляду мовні засоби і стилістичні фігури.

Однак фразеологічні засоби відображення різних фундаментальних категорій пізнання світу вивчені недостатньо. Частково цих питань торкалися В.З. Дем'янков, Є.В. Ковальчук, В.М. Телія. У словнику за редакцією В.М. Телія («Словарь образных выражений русского языка») виокремлені окремі група ідіом із визначеною семантикою. А втім особливості відображення прагматичного аспекту усім комплексом ФО ще не вивчалися на матеріалі сучасної української мови. Незважаючи на значну кількість наукових праць, у яких надзвичайно важливо

опрацьовуються фразеологічні одиниці, дотепер остаточно не вирішеними залишилися питання нормативності вживання тієї чи іншої ФО в різних комунікативних сценаріях.

Нарізно відстоїть проблема розгляду конотативного аспекту значення фразеологічної одиниці. Окремо, у працях сучасних дослідників опрацьовано поняття конотації, «внутрішньої форми» як асоціативно-образного її компонента, у свою чергу проаналізовано емоційно-оцінний компонент конотації та експресивність. Він сприймається як компонент акумуляції конотативних властивостей фразеологічних одиниць (В.М. Телія, В.Д. Ужченко, В.В. Жайворонок, Л.І. Мацько та ін.). У такому аспекті лінгвістичного дослідження експресивна функція не конкурує з прагматичною функцією мови, оскільки прагматика осягає більше характеристик і чинників, ніж категорія експресивності.

Зважаючи на все зазначене вище, ми приходимо до висновку: прагматика становить проблему «людина і мова» центральною, провідною для багатьох напрямів сучасної лінгвістики: як традиційної, так і нової. Сучасна українська фразеологія не є винятком – вона лишається перспективною галуззю для досліджень на всіх рівнях лінгвістичної прагматики.

Підсумовуючи, можна сказати, що прагматична лінгвістика розвивається у багатьох напрямках, переважаючи з іншими дисциплінами нової лінгвістичної парадигми. На ґрунті української фразеології перспективним лишається здійснення комплексного аналізу мовного матеріалу з позицій семантичної прагматики, лінгвокультурології, когнітивної лінгвістики, семіотики, комунікативної лінгвістики та ін.

Висновки до розділу 2

2 розділ присвячений прагматичному фактору, при перекладі ФО. Втілення прагматичного впливу на отримувача інформації складає найважливішу частину будь-якої комунікації в тому числі й міжмовної.

З усіх аспектів перекладу найважливішим є мовний, оскільки саме завдяки мові, яка багата на ідіоми, передається вся інформація, що міститься в оригіналі. Без мови, збідненої на фразеологічні одиниці, не було б і самого перекладу.

Важливим методом дослідження перекладу є порівняльний аналіз, тобто, аналіз форми і змісту ФО перекладу у порівнянні з формою та змістом оригіналу.

Головну роль у забезпеченні прагматичної адекватності перекладу відіграють і соціолінгвістичні чинники, що зумовлюють різницю в мовленні окремих груп носіїв мови.

Отже, ми спостерігаємо, як найпоширеніші, конкретні слова часом виявляються найбільшим умовними. За непримітним конкретним ім'ям вимальовується великий спектр асоціацій і смислів. Таким чином, скільки значення має фразеологізм, стільки й етапів переосмислення в кожному зі своїх значень він проходить.

Лексико-семантична варіативність соматизмів, утворення полісемічних рядів є найвищим виявом впливу семантики соматичного компонента на утворення фразеологізмів.

Отже, універсальним є саме існування соматизмів, проте не можна говорити, що власне соматичні коди є універсальними, кожний з них відрізняється національною своєрідністю.

Міжмовна асиметрія виявляється, як правило, в тому, що ядерні категорії зіставлюваних фразеологічних знаків з соматичним компонентом цілком не збігаються в обсягах значення. І це підтверджено неоднаковістю концептуалізації соматизмів у вторинно-образному значенні фразем іспанської, української мов.

Соматичний фразеологізм ми розуміємо, як ФО, ключовим компонентом якої є іменник, що позначає частину тіла людини чи тварини.

Лінгвістична прагматика – напрям сучасної лінгвістики, який ґрунтується на виявленні та описі функціонування суб'єктивного чинника в мові, мовленні та комунікації, як модусах існування живої природної мови. Отже, напрям і об'єкт досліджень у галузі лінгвістичної прагматики, безперечно визначається предметом дослідження. Перспективним напрямком у дослідженні фразеології є аналіз механізмів і засобів виникнення нових значень сфери внутрішньої прагматики або ж прагмасемантики.

Окремим питанням слід також виділити проблему прагматичної орієнтації фразеологізмів. ФО з таких позицій виявляється з одним з найбільш ефективних засобів щодо реалізації певної прагматичної заданості.

Зважаючи на все зазначене вище, слід зробити висновок: прагматика робить проблему «"людина і мова»" центральною, провідною для багатьох напрямів сучасної лінгвістики, як традиційної, так і сучасної. Отже, прагматична лінгвістика розвивається у багатьох напрямках, переважаючи з іншими дисциплінами нової лінгвістичної парадигми.

Розділ 3. ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧИЙ АСПЕКТ СТИЛІСТИЧНИХ ФУНКЦІЙ ІСПАНСЬКИХ ТА УКРАЇНСЬКИХ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ

3.1 Стилiстичне використання iспанських та українських фразеологiзмiв

Одним iз стилiстичних засобiв мови й мовлення, по-особливому виразних, оригiнальних i емоцiйних є фразеологiзми.

Фразеологiзми (грец. *phrasis* – зворот i *logos* – слово, вчення) – семантично й граматично пов'язанi сполучення слiв, а також речення, якi використовуються в мовi як її усталенi i здебiльшого легко й образно сприймванi одиницi.

Фразеологiзми як особливи мовнi одиницi пiдводять об'єкт фразеологiї, а теорiя i практика використання їх у всенародному мовленнi є предметом стилiстики.

Фразеологiзми, на вiдмiну вiд формально подiбних до них «звичайних» словосполучень або речень, не вiдтворюються у процесi мовлення за усталеною в мовi семантичною i синтаксичною нормою (нормами), а тiльки, як i слово, створюються. Звичайнi словосполучення iз семантично й граматично поєднаних слiв можна рахувати вiльними, бо вони виразно подiляються на два члени речення – синтаксично незалежний i синтаксично залежний (пiдрядне словосполучення) або на два чи бiльше синтаксично незалежних (однорiдних, неоднорiдних) членiв речення (суряднi словосполучення). Фразеологiчнi сполучення слiв, якi не бувають словосполученнями як особливими синтаксичними одиницями щонайменше з двох членiв речення, завжди виявляють тiльки один член речення (iдiоми) або окреме просте чи складне речення, в якому лише з певною умовнiстю можна визначати члени речення: «*Чесне дiло роби смiло*» (*Нар. творчiсть*); «*Чуття єдиної родини*» (*П. Тичина*). Фразеологiзм може також здiйснювати функцiю одного члена речення: «Вiн сказав що-небудь? – Нi, набрав у рот повітря» (мовчав), будучи iдiомою.

Идиома (грец. *idioma* – особливiсть, самобутнiй зворот), або iдиоматичне сполучення слiв – це стiйке, семантично й синтаксично неподiльне поєднання слiв, у багатьох випадках близьке за лексичним значенням до окремих повнозначних слiв: «*клювати носом*» (дрiмати), «*накивати п'ятами*» (втекти), «*дивитись крiзь пальцi*» (не помічати), «*робити з мухи слона*» (перебiльшувати), «*правити теревенi*» (базікати), «*вусом не повести*» (не звернути уваги), «*танцювати пiд чужу дудку*»

(підкорятися), «залишитися з носом» (зазнати невдачі), «пальці знати» (невправно), «тримати камінь за пазухою» (затаїти образу, бути нещирим), «попасти пальцем в небо» (не вгадати) [96, с. 382-897] та ін. Однослівних ідіом не буває.

Ідіоми виразно віддзеркалюють національну своєрідність кожної мови і зазвичай іншими мовами буквально не перекладаються, їх характеризує неоднакова самостійність тих частин, з яких утворилась кожна окрема ідіома. Якщо, скажімо, у семантиці таких сполучень слів, як «ні пари з уст», «тримати язик за зубами», ще певною мірою відчувається зв'язок із стрижневим словом пара (пара не виходить з уст, якщо людина мовчить) або зі словом зуби (коли язик притиснутий до зубів, говорити не можна), то загальне значення ідіом «дати (піднести) гарбуза», «пекти раки», «байдики бити» та інших не можна пов'язати з наявними в них словами, напр.: «І директор, і вчитель запитально дивились на Кирила. А він пік раків посеред кімнати» (Ю. Збанацький) [90, с. 315-316]. Ідіома пік раків означає червонів, і в ній не має зв'язку ні з іменником рак, ні з дієсловом пекти. Переважність ідіом (частково і фразеологічних одиниць) групується навколо найуживаніших у мові слів (особливо іменників та дієслів): голова, очі, зуб, брати, вчити, йти тощо: «мати голову на плечах», «голова йде обертом», «голова стала дірявою», «капустяна голова» і т. ін.; «зуб на зуб не попадає», «кидати на зуб», «держати язик за зубами», «не по зубах»; «йти на поводу», «йти в одній упряжці», «йти в далеку дорогу», «йти на рожен», «йти на той світ» і т. ін.; «брати (взяти) в лещата», «брати (взяти) в штики», «брати (взяти) до тями» [90, с. 340-341] та ін.

Крім ідіом, серед фразеологізмів розрізняють ФО – менш стійкі, ніж ідіоми, сполучення слів, які мають здебільшого структуру речень. Це прислів'я, приказки та влучні («крилаті») вислови, творцями яких є переважно публіцисти, вчені, державні діячі та ін.: «Серцю не накажеш»; «Серце не камінь»; «Птицю пізнати по пір'ю, а чоловіка по бесіді»; «Що посієш, те пожнеш» (Народна творчість); «Всякому городу нрав і права» (Г. Сковорода); «Лиш той ненависті не знає, хто цілий вік нікого не любив» (Леся Українка); «Перемагають і жить» (П. Тичина); «Де згода, там і вигода» (А. Головка); «Прийшов, побачив, переміг» (Юлій Цезар, лат. *Veni,*

vidi, vici) «крокодилячі сльози» (тобто фальшиві); «чистити авгієві стайні» (знищувати бруд, наводити порядок у чомусь занехаяному) та ін.

Переважна більшість фразеологізмів (особливо прислів'їв і приказок) породжена талантом і мудрістю народу, конкретні їх автори не відомі. Джерела української фразеології всеохоплюючі: немає такої галузі соціального життя, в якій би не продукувались фразеологізми: «грати першу скрипку, сходити зі сцени», з іншої опери (з мовлення музикантів, артистів); «куди голка, туди й нитка» (з мовлення кравців); «куй залізо, поки гаряче» (з мовлення ковалів); «на ловця і звір біжить» (з мовлення мисливців); «підносити на щит» (з мовлення військових); «берегти, як зіницю ока»; «вавилонське стовпотворіння» (античні, біблійні вислови); «бути не в своїй тарілці» (засвоєння з французької мови), «дивитися крізь пальці» (з німецької мови) та ін.

Фразеологізми – це продукт віковичної й особливої розумово-мовленнєвої творчості народу. У фразеології об'ємно й виразно відображено національну самобутність кожного народу, його духовну індивідуальність, зрілість, тільки йому характерне мовленнєве багатство.

Подібно до слова (але на відміну від словосполучення і речення), фразеологізм буває в мові у «готовому» вигляді, в колективно усвідомленій і всіма прийнятій формі, яка тільки частково може перетворюватись в індивідуальному мовленні, напр.: «десята (або сьома) вода на киселі» (дуже далека рідня), як (мов, ніби та ін.) «вода зміла» (змила) (хто-небудь швидко чи раптово зник; що-небудь безслідно щезло). Є й синонімічні фразеологізми: «як водою зміло – як вітром здуло – як крізь землю провалилось – як у воду впало – як корова язиком злизала і под».

Якщо слова мають первинні номінації, то фразеологізми, особливо ідіоми, є вторинними мовними одиницями. Як про це пише відомий український мовознавець А. П. Грищенко [91, с. 179], вони сформувалися «внаслідок переосмислення первинних значень компонентів», тобто слів, які найтісніше поєднані в одне семантичне ціле. Фразеологізми – це надслівні і відтворювані мовні одиниці.

У фразеологічній системі мови досить широко існують проміжні між ідіомами і ФО явища – фразеологізовані одиниці. Серед них умовно виокремлюють:

– сполучення слів типу шкода й гадки, *«невелике цабе»*, *«куди твоє діло»*, *«ні се ні те»*, *«нехай Бог боронить»*, *«чого доброго»*, *«чорт візьми»*, *«цур тобі пек»*, *«ось тобі на»*.

– такі сполучення слів, *«домогтися зрушення»* (перемогти), *«вирішити питання»*, *«брати до уваги»*, *«розв'язати справу»*, *«як брати участь»*.

Ці групи фразеологізованих сполучень слів визначає властиву їм синтаксичну неподільність (сукупно вони становлять один член речення), семантична й структурна єдність чи й зовсім ослаблена метафоричність або її нестачі, але велика усталеність у мові і звичність для більшості її носіїв.

В усному й писемному мовленні фразеологізми вживаються з цілком чи достатньо виразною стилістичною метою. Мислення, почуттєва сфера людини реалізується, відображається фразеологізмами сконденсовано, глибокозмістовно й почуттєво-емоційно, експресивно. Неемоційних, стилістично не зорієнтованих фразеологізмів не буває. За найрізноманітніших мовленнєвих ситуацій вони вважаються як своєрідні й образні одиниці мовлення. З їх допомогою можна передати майже кожне з явищ дійсності не тільки змістовно і виразно, а й влучно, яскраво й оригінально, колоритно, бо у фразеологізмах найбільшою мірою збережено віковий досвід, етику й естетику, мудрість народу. Усе ним усвідомлене й сказане сприймається як раціональне в усіх можливих вимірах, гранично логічне, природне й емоційне. Особливо слухні фразеологізми в художній творчості, а також – значною мірою – в розмовно-побутовому мовленні. Від того, як публіцист чи письменник використовує елементи фразеології, залежать його індивідуальний мистецький стиль і частково розгортання сюжету в творі, природність художніх образів. Наприклад, фразеологізмами: *«голодній кумі хліб на умі»*, *«ні риба ні м'ясо»* образно схоплюється одна з типових якостей людини. У багатьох архаїчних і сучасних фразеологізмах прославляється, зокрема, поважне ставлення до праці, освіти, науки і засуджується боягузтво, брехливість, нечемність, нещирість, пияцтво та інші людські вади: *«Праця чоловіка годує, а лінь марнує»*; *«Хто знання має, той і мур зламає»*; *«Книга вчить, як на світі жити»*; *«Де господар добре робить, там і поле буйно родить»*; *«У страху великі очі»*; *«Брехнею світ пройдеши, та назад не*

вернешся»; *«Ледачому все ніколи»*; *«П'яний та дурний – рідні брати»*, *«Без муки нема науки»*, *«Учись — розумний будеш, працюй — не голодний»*, *«Корінь науки гіркий, а плід смачний»* і та ін [90, с. 220-221].

Фразеологізми, зокрема народні приказки, прислів'я, – це здебільшого самотні окраса і згусток думки – судження, емоційної наснаги текстів, у тому числі і їх заголовків і підзаголовків. Фразеологізми є дуже змістовними виражальними стилістичними засобами мови, індивідуального мовлення, вони широко застосовуються майже в усіх стилях мови (крім певних жанрів офіційно-ділового мовлення), як готові й усталені, постійно оновлювані або щойно створені образні конструкції, які включають почуттєву характеристику певних осіб, персонажів, їхніх вчинків тощо.

3.2 Функціонально-стилістичні властивості фразеологічних засобів в іспанській та українській мовах

Фразеологізми – особливі мовні одиниці мають чітко виражене стильове призначення. Вони належать до окремих стилів і в текстах цих стилів найчастіше вживаються. Витлумачити це можна тим, що вони співвідносні зі словами, бо, як правило, висловлюють одне поняття, та виявляються як образні синоніми і мають виразне стилістичне забарвлення.

Кожний стиль мовлення володіє значним запасом фразеологізмів. Стилістичні функції фразеологізмів залежать від джерел їх походження. Далі фразеологізми діляться на три групи: розмовно-побутові, народнопоетичні та книжні.

Розмовна фразеологія української мови надзвичайно багата й різноманітна: *«водити за ніс»*; *«бачили очі, що брали (їжте, хоч повилазьте)»*; *«галопом по Європах»*; *«друзі пізнаються в біді»*.

Розмовно-побутові фразеологізми широко вживаються в розмовному, художньому стилях, рідше – в публіцистичному. Ці фразеологізми мають яскраво виражене емоційно-експресивне забарвлення. Серед них *«набити кишеню»*; *«наворсить лижі»*; *«підкласти свиню»*; *«заморити черв'ячка»*. У творах художньої літератури розмовно-побутові фразеологізми є важливим засобом підсилення,

увиразнення думки. Цю ж функцію вони виконують і в текстах публіцистичного стилю.

Народнопоетичні фразеологізми – вирази, що з'явилися на фольклорній базі (сталі епітети, метафори, порівняння, тавтологічні звороти, примовки, каламбури, ворожіння). Вони поширені в художньому стилі. Українські письменники часто використовують ці вирази в своїй творчості. Наприклад: *«На камені на білому там стояла темная темниця»*. (Т. Шевченко). Фольклорні елементи мовлення видніються у художньому (зрідка в публіцистичному) стилі як засоби емоційного забарвлення тексту в ліричні та гумористичні тони, увиразнюють художні образи.

Книжні фразеологізми зародилися на писемній (книжній) основі і найчастіше вживаються в книжних стилях. До книжних фразеологізмів належать крилаті слова і вирази – це сталі словесні формули, що є повторенням влучних висловів письменників, філософів, учених, державних діячів. Наприклад: *«мертві душі»* (за назвою твору Миколи Гоголя), *«ахіллесова п'ята»* (з грецької міфології), *«лебедина пісня»* (староримський вислів), *«путівка в життя»* (від назви кінофільму). Вони використовуються в творах художньої літератури.

І в публіцистичному стилі часто зустрічаємо крилаті вислови. Причому письменники іноді вдаються до перефразування відомих афоризмів: *«Народ святкує вашу пам'ять і славить ваше ім'я в сім'ї вольній, новій»* (О. Довженко.)

А ще до книжних фразеологізмів належать вирази, які набагато частіше використовуються на листі, ніж в розмовах. Вони не характерні яскраво вираженою агресією і негативністю. Книжкові фразеологізми опанували широке застосування в публіцистиці, наукових статтях, художній літературі. Приклади фразеологізмів: *«під час воно»*; *«залишатися носом»*; *«вивести на чисту воду»*; *«адамове яблуко»*; *«тягнути тяганина»*; *«неповні речення»*; *«грати з вогнем»* тощо.

Фразеологізми можуть знаходитися в синонімічних зв'язках як з окремими словами, так і між собою. Наприклад: *«живучий - скрипуче колесо довго ходить»*; *«і довбнею не доб'єш»*. Синонімічні фразеологізми широко вживаються в художніх текстах: *«Спересердя на жінку накричав – ні за що, ні про що»*. (Є. Гуцало.) Для більшої виразності публіцисти залучають у речення кілька фразеологічних

синонімів: *«В них (дорослих) теж чогось вискакували клепки, розсихались обручі, губились ключі від розуму, не варив баняк, у голові літали джмелі, замість мізків росла капуста, не родило в черепку, не було лою під чуприною».* (М. Стельмах.) Прозаїк вибудував речення, де вжито вісім фразеологізмів-синонімів, потім досяг високого ступеня експресії.

В публіцистичних, художніх текстах фразеологізми іноді видозмінюються (трансформуються), що також служить засобом експресії, створення каламбурів, okazіоналізмів, як ось: *«Бути чи не бути – питання вирішене», «Студент – це звучить гордо».*

Одним з невичерпних джерел багатства і виразності мовлення є фразеологізми. Вони вимагають доречного вживання. Тому треба остерігатися помилок типу втирати очі (треба – *«замилювати очі»*), мати роль (треба – *«відігравати роль»*), вантаж спогадів (треба – *«тягар спогадів»*), приймати участь (треба – *«брати участь»*). Розуміння фразеологізмів, уміле їх використання робить наше мовлення багатим, виразним й оригінальним.

Окремі фразеологізми можуть поєднуватися між собою, як синоніми, антоніми та омоніми. Синонімічне багатство української фразеології нараховується з численної кількості фразеологічних одиниць, що мають спільне або дуже близьке значення, але різну образну структуру. Фразеологічні синоніми – це самостійні звороти, що адаптуються для позначення того ж поняття; вони близькі смисловим значенням, але не тотожні, мають різну образну структуру, різний лексичний склад, стилістично іноді різко відмінні. Якщо граматична структура ФО не змінилася, а змінилися тільки один або два компоненти, то тоді утворюється фразеологічний варіант. А слова, що підмінили компоненти, називаються структурними синонімами: *«біда навчить коржі з салом їсти»* і *«біда навчить коржі з маком їсти».*

Таким чином, фразеологічний варіант охоплює структурний різновид ідентичного вислову (різниться лише іменниками орудного відмінка).

3.3 Особливості перекладу українською мовою компаративних фразеологізмів сучасної іспанської мови

Переклад фразеологізмів завжди породжував надзвичайну зацікавленість усіх, хто під час роботи буває вимушений робити переклад стійких словосполучень. Стійкі порівняльні звороти, які називаються компаративними фразеологічними одиницями, окремо постають в іспанській фразеології. У статтях іспанських дослідників Кармен Наварро, Педро Альвареса де Мірандо, Хосе Мільона та інших досліджуються питання, пов'язані із способами перекладу фразеологічних порівнянь або ідіом, що виявляються максимально лексиколізованими зворотами мови, які здебільшого не мають ніякого зв'язку із значенням їх членів. Ідіоми часто включають слова, невідомі та незрозумілі сучасним носіям [69, с. 15-17]. При перекладі таких фразеологізмів іноді буває легко знайти мотивацію, яка набула той чи інший вислів, якщо вона тісно пов'язана з реальністю. Інколи це не так легко зробити тому що походження і мотивація фразеологізму спирається на народний менталітет, або на анекдотичні випадки, пов'язані з історичними подіями чи географічними назвами, походження яких ховається у темряві народних висловів.

Порівняння складають окрему групу у фразеології. Ці словосполучення найбільш рясно відображені у будь-якій мові, особливо в іспанській. Вони виникають під час порівняння схожості двох або більше явищ. Це один з найвиразніших та найпрекрасніших засобів, щоб лінгвістично натякнути на ту чи іншу характерну рису або якість предмета чи людини, яка виникає у свідомості співрозмовника (письменника) під впливом його власної фантазії [75, с. 124-125].

Усталені фразеологічні порівняння вживані у сучасній іспанській мові є предметом даного дослідження.

Іспанський дослідник Р. Гурільо висунув так звану вертикальну стратифікацію іспанських сучасних фразеологізмів, які вживаються у розмовній мові, він дає їм ще одне тлумачення, називаючи їх діастратичними різновидами [65, с. 170]. Але він вказує на те, що серед мовознавців та перекладачів не існує єдності в плані термінології, тобто одні і ті ж явища мають різні назви у різних авторів. Так, чеський іспаніст Й. Дубський дає їм назву «функціональні стилі» Містрік називає їх

просто «стилями», Ласаро Карретер – «спеціальними мовами», Абад Непот – «зворотами». Таким чином, звернемо увагу на розмовний стиль, оскільки саме цей стиль пропонує дослідникові широке коло зворотів мовлення, які рясніють елементами народного гумору, експресією, жвавістю, в якому існує той самий непомітний кордон між вже закріпленим значенням і новим, який тільки народжується. Крім того, цей стиль характеризується високим ступенем вживання. Сфера використання – усне буденне спілкування в побуті, у сім'ї, на виробництві. Основне призначення – бути засобом впливу й невимушеного спілкування, швидкого обміну думками, судженнями, оцінками, почуттями, з'ясування виробничих і побутових стосунків.

У багатьох випадках застосування таких виразів, які розглядаються в даній статті, притаманне лише розмовному стилю, це стосується як до фразеологізмів, які містять в собі порівняння, так і до приказок, прислів'їв. Дуже часто вони вживаються як дуже корисний інструмент для вираження того, що на нашу думку, втілює саме те, притаманне людині: гумор і постійне прагнення до створення чогось нового. Це той стиль, який вирує гумористичним елементом, тісно поєднаним з експресивністю, метафоричним значенням, іронією, гіперболою, фамільярністю, емоційністю. Це стиль, який не має жодної соціо-культурної межі. Розмовний стиль в тому плані, що ми аналізуємо, тобто з точки зору компаративної фразеології, можна охарактеризувати, виходячи з двох критеріїв: розподіл у залежності від соціальних груп та діахронічний розподіл. Таким чином, розмовний стиль охоплює:

- арго, тобто, форма, яку застосовують представники певних соціальних груп, групове арго, професійний жаргон, міський сленг. На думку С. Саеса, він залежить від характеристик мовника – статі, віку, соціального статусу, професії, соціокультурної групи [86, с. 3-4].

Будь-яка людина може підтримати таку розмову про будь-що, користуючись тим варіантом народної мови, притаманної тій чи іншій місцевості, або соціокультурній ситуації. Так, знов посилаючись на автора словника арго, С. Саес, «двадцятирічний юнак, студент мадридського університету, буде розмовляти інакше, ніж севільська п'ятдесятирічна жінка без освіти» [86, с. 2].

- народне вживання, характерне для прошарків населення сільських місцевостей.

- розмовний стиль, який вживає архаїзми або застарілі форми. Так, є фразеологізми, які містять порівняння з вже не існуючими у сучасності професіями: *“fumar como un carretero”* – «палити, як биндюжник» або, інколи йдеться про події, пов’язані з релігійними обрядами: *“acabar como el rosario de la aurora”* (досл.: «закінчитися, як нічна молитва зі зверненням до Матері Божої», тобто «не закінчитися нічим, розійтись, не прийнявши ніякого рішення»); порівняння з речами, які вже не використовуються, або вже не існують взагалі: *“más feo que un sombrero de jírijara”* (досл.: «огидніше, ніж шляпа з рослинного волокна»); фразеологічні звороти, де згадуються персонажі, відомі у свій час, але про існування яких вже ніхто не пам’ятає: *“hablar más que Castelar en el Congreso”* (досл.: «розмовляти більш, ніж Кастелар у Конгресі»); *“viajar más que el baul de la Piquer”* (досл.: «подорожувати більш, ніж валіза Пікера»).

- розмовний сучасний стиль, це щойно виникнені вислови, в яких найчастіше з’являються неологізми, створені як реакція на необхідність надати назву новому явищу, події, речі, якості: *“estar más soba(d)o que la barrandilla del metro”* (досл.: «бути більш заяложеним, ніж тримач в метро»); вони виникають у порівнянні з назвами відомих сучасних фільмів, серіалів, бестселлерів, напр.:

“estar más aburrido que Titanic” (досл.: «бути більш набридлим, ніж Титанік»); в них часто пригадують відомі реальні і, навіть, фіктивні персонажі, напр.: *“estirarse menos que Epi y Blas en una cama de belcro”* (досл.: «розлягтися на ліжку з піни, як Епі и Блаз (відомі персонажі з гумористичної телепрограми Сезам», яку дивляться у латиноамериканських країнах»), вираз має значення «майже не рухатися».

Більшість сучасних фразеологізмів, які містять порівняння, є спільними для носіїв мови, тобто загальнозрозумілими для жителів, як Іспанії, так і латиноамериканських країн. Французький дослідник Р. Жоржен у статті «Секрети стилю» зазначає, що порівняння взагалі існує як найдавніший і найяскравіший спосіб висловлення думки, а також, що цей спосіб є спільним і зрозумілим для співрозмовників [65, с. 31]. Серед дослідників іспанської фразеології існує термін

«паніспанський». Наприклад, вислів «*tener más cojones que un toro*» («видавати себе за найрозумнішого») використовується і є зрозумілим для кожного в усьому іспанському світі. Деякі залишаються відомими і зрозумілими на всій іспаномовній території, незважаючи на те, що виникли і є характерними у якомусь окремому місці, наприклад, наступний вираз «*ser mas agarrado que un chotis*» означає «бути більш захоплюючим, ніж чотіс» (таку назву має мадридська мазурка).

Фразеологічні порівняння мають певну структуру:

- частина, яка порівнюється (comparandum): суб'єкт або явище, обумовлене текстом, передане шляхом порівняння;

- зв'язуючий елемент, тобто дієслово допоміжне (ser, estar) або специфічне (beber, comer);

- компаративна основа (comparatum), спільна для перших двох елементів, найчастіше буває виражена прикметником або іменником, напр.: «*tener menos seso que un mosquito*» (досл.: «мати менше мізків, ніж у комара»);

- формальний символ фразеологічного порівняння, який виражає відношення між елементами порівняння. В іспанській це *más o menos* (більше – менше), інколи *antes que* (раніше, ніж): «*antes que me coman los gusanos*» (досл.: «раніше, ніж мене хробак з'їсть») або *como si* (якби): «*corre como si le hubieran puesto un cohete*» (досл.: «біжить, якби йому ракету вставили»);

- порівняльна частина, тобто то, з чим порівнюється перший елемент.

Суб'єкт змінюється у залежності від контексту, хоча дотримується загальних законів функціональної позиції цього елемента у порівнянні: обов'язково їй повинен займати певний учасник. Наприклад, фразеологізм «*mandar más que Franco*» (досл. «командувати більше, ніж Франко») зобов'язує присутності агенту дії, людини або колективу: «*Pepe manda más que Franco*» (досл. «Пепе командує більше, ніж Франко»).

Якщо компаративна база відсутня, межі між нею і зв'язуючим елементом втрачаються: «*estar como un pito del sereno*» – «нуль без палички, пусте місце».

Іноді в конструкції *más que* зникає останній елемент порівняння – зіставна частина, фраза залишається без закінчення, що відбувається за рахунок вимови з

підвищенням інтонації, напр.: *“Ave María, qué chico más feo...”* (досл. «Мати Боже, яке страховисько...») [74, с. 12].

Зіставна частина є ядром фразеологічного порівняння, вона актуалізує й тлумачить суб'єкт і може бути виражена іменником, який означає сутність, людину: *“estar más tonto que los hermanos Calatrava”* (досл.: «бути дурнішим, ніж брати Калатрава»), цікаво, що брати Калатрава дійсно існували та були не дуже вдалими гумористами, відомими у 80-х роках; тварину, будь-яку істоту, реальну або вигадану: *“ser más tonto que Abundio, que vendió el coche para comprar gasolina”* (досл.: «бути дурнішим, ніж Абундіо, який продав машину, щоб купити бензину»), кажуть, що Абундіо дійсно проживав у Кордові в 16-17 столітті та прославився тим, що намагався поливати свій город дуже невеликою кількістю рідини; предмет: (*“estar como una regadera”* – «бути мокрим, як хлющ»), дію (*“hace un frío que corta”* – «мороз тріщить»), стан (*“mirar como las gallinas que no saben donde poner huevo”* – «дивитись, як курка, яка не знає, де їй знести»).

Джерелом фразеологічних порівнянь можуть бути будь-які аспекти людського життя: повсякдення, побут *“ser más gordo que un lechón”* (досл.: «бути товстішим за поросся»), (*“estar como un acocil”* – «почервоніти, як рак»), персонажі реальні та фіктивні (*“ser más viejo que Maricastaña”* – «бути старішим за Марікастанью»), мається на увазі стійке словосполучення *“los tiempos de Maricastaña”* – українським еквівалентом якого є «за царя Гороха»; *“ser más feo que los hermanos Calatrava”* – «бути огиднішим за братів Калатрава», мистецтво, спорт (*“estar más aburrido que un domingo sin futbol”* – «бути більш нудним, ніж неділя без футболу»), назви літературних творів (*“ser más pesado que el Quijote”* – «бути більш незграбним, ніж Дон Кіхот»), персонажи кінофільмів (*“ser más aburrido que un documenta”l* – «бути нуднішим за документальний фільм»), топоніми (*“como de aquí a Buenos Aires”* – «як звідси до Буенос-Айреса»), політичні (*“mentir más que el gobierno”* – «брехати більше, ніж уряд»), хвороби (*“comer más que una fiebre tifoidea”* – «”сти більше, ніж тифозна лихоманка»), святкові дні (*“ser más tierno que San Valentín”* – «бути ніжнішим за Св. Валентина»).

Хоча визначення авторства фразеологічних зворотів, що містять в собі порівняння, є заскладним, подекуди дослідникові допомагає певний історичний контекст. Наприклад, у 90-х роках у всіх іспанських оселях спостерігалось повальне захоплення гумористичною телепрограмою, яка мала назву “*Genio y figura*” (мається на увазі старий рефрен “*Genio y figura hasta la sepultura*” – «Горбатого і могила не виправить»), яка, завдяки своєму авторові, Чікіто де ла Кальсада, заповонила мову слухачів новим, цікавим і яскравим видом порівнянь, які пізніше увійшли в іспанську мову у якості компаративних фразеологічних зворотів, і ще й досі вживаються не тільки їх сучасниками, але й молодією генерацією. Їх імітують, надають їм нового сенсу, виявилось, що вони дуже живучі, завдяки своїй жвавості, веселому народному гумору, тісним зв’язком з повсякденністю, напр.: “*tener menos gracia que una monja bailando la musica del telediario*” (досл.: «бути не таким незграбним, як монахиня, яка танцює під музику телесеріалу»). Ці вислови є настільки влучні й образні, що їх ще й досі використовують у засобах масової інформації – відомий ведучий програми, Флорентіно Фернандес, продовжував вживати їх протягом довгого часу.

Ми робимо висновок, що переклад компаративних фразеологізмів становить певні труднощі, тому що вони створюються згідно з синтаксичними моделями і не втрачають фразеологічного значення, хоча співвідношення між елементами, які входять в їх состав, не мають стійких форм. При перекладі треба відчувати лінгвістичні розбіжності, відстань культур між мовою оригінала і мовою, на яку відбувається переклад. Розбіжність у сприйнятті між двома різними народами, різні шляхи, за допомогою яких вони пояснюють явища оточуючого світу, і є найголовнішими принципами, якими повинен керуватися перекладач, тому що люди сприймають світ і з’ясовують його через образи.

3.4 Лінгвокультурологічний потенціал іспанських та українських фразеологізмів

Сучасна лінгвістика аналізує мову як суспільне явище, тісно поєднане з культурою та історією того чи іншого народу. У центрі уваги стоїть особистість

носія мови, яка з'ясовується через дослідження мови людини, яка відображає духовну сутність, мотивацію та ціннісну ієрархію, існуючу у свідомості носія мови. Аналізується мова в людині та людина в мові, ті звороти і вирази, які вона найбільш часто вживає, до яких у неї виявляється найвищий рівень емпатії. Людський інтелект, як і сама людина, немислимий поза мовою і мовною здатністю, як здатністю до творення і сприйняття мовлення. Мова втручається в усі розумові процеси, створює нові ментальні простори. При цьому людина сприймає та інтерпретує навколишній світ відповідно до мовних норм того соціуму, до якого вона належить. Духовно-культурні пріоритети соціуму знаходять безпосереднє відображення в лексичній системі мови, у якій іманентно закладені відмінності у відображенні мовної картини світу.

Фразеологія як української, так й іспанської мов завжди відтворювала науковий інтерес і привертала увагу дослідників.

Важливий внесок у дослідження етнокультурної специфіки бачення світу, яке відображається у мовній свідомості представників різних мовних соціумів, зробили такі вітчизняні лінгвісти, як І.О. Голубовська, М.П. Кочерган, О.О.Селіванова, О.О. Тараненко, а також зарубіжні дослідники: А. Вежбицька, В.Г. Гак, Ю.М. Караулов, В.Г. Костомаров, J.M. Iribarren, A.Zuluaga та інші.

Фразеологізми семантично прозорі для тих, хто користується ними, і зазвичай відображають певну реалію місцевості. Можна сказати, що фразеологізми є більш вмотивованими і прямо пов'язаними з культурними та ідеологічними явищами, ніж звичайні слова.

Фразеологічні єдності можуть бездоганно поєднуватись у лексичній структурі. Для вираження багатьох понять і цінностей у мові не існує простих слів, а лише ідіоматичні вирази (наприклад, “echar de menos” в іспанській мові, «прикусити язика» в українській). Багато фразеологізмів займають місце у лексичній парадигмі пліч-о-пліч з іншими монолексичними лексемами [67, с. 26].

Фразеологічні знаки зазвичай прозорі, вмотивовані, стилістично забарвлені. З часом фразеологізм може втратити свою вмотивованість, так як забувається метафоричний зв'язок, тобто втрачається оригінальне значення, від якого бере

початок метафора. Так, наприклад, слово “*embolado*” багатьма іспанцями сприймається як «*нецікава, невдячна справа, яку хтось змушений робити*», в них це поняття уже не асоціюється з “*toro embolado*” - биком, на роги якого під час кориди вдягалися дерев'яні кулі, що зменшувало небезпеку, хоча разом з тим ефектність і драматизм бою та блиск тореадора.

В українській мові подібні фразеологічні звороти слугують для вираження колориту епохи, психології персонажів, їхньої ідеології та середовища, в якому вони знаходяться. Наприклад: «*Це вірно робите, що збираєтесь в степи. Там і землі більше, і після голоду стільки хрещеного люду вимерло, що хату, а не цей льох за безцінь придбаєте.*» (М.Стельмах); «*Пузир: З миру по нитці – голому сорочка*» (І.Карпенко-Карий); «*Землі господаря, а не харпака потрібно*» (М.Стельмах); «*Казав пан, кожух дам*», «*Поки багатий схудне, то бідний з голоду спухне*», «*Куди громада йде, туди й наша дорога*», «*Чорнобильська блискавка*».

Фразеологізми прямо пов'язані з культурою, ідеями та формою життя суспільства, мають культурно-лінгвістичний статус. Дуже часто фразеологізми є новими метафорами, які мовці утворюють спонтанно, базуючись на добре їм відомих культурних джерелах. Таким чином, для того щоб розуміти фразеологізми певної мови, необхідно пізнати культурний універсум мовців та їх бачення світу через метафоричні відповідності. Під метафоричними відповідностями розуміють ті вільності, які можуть собі дозволити мовці, наприклад, такі схожі метонімії як «*Мистецтво вимагає жертв. Наука вимагає жертв. Кохання вимагає жертв. Приватизація вимагає жертв. І дідько його знає, хто тільки не вимагає жертв! Якщо істина в вині, то чому вона говорить вустами дитини?*». Іншими словами, зрозуміти нові метафори мовці можуть завдяки сукупності уже відомих їм метафор. Ця компетенція повинна вивчатися також з лінгвопрагматичної точки зору, що визначає рамки терпимості слухачів щодо лінгвістичних інновацій.

В іспанській та українській мовах онтологічне та культурне змішуються з різним ступенем та з різними відтінками. Ілюстрацією цього може слугувати вивчення деяких поняттєвих структур, таких як, наприклад, основні напрямки руху (вгору, вниз, вперед, назад) та назви частин тіла. Основною ідеєю тут є те, що

поняттєва онтологічна структура зазнає змін, підсилюється та дає початок культурним поняттєвим структурам. Існує ціла сукупність фразеологізмів, пов'язаних з частинами людського тіла, що відображують оточуючу дійсність, наприклад, ісп. “*vivir a cuerpo de rey*”; “*ni una migaja*”; “*poner a alguien como chupe de dómine*”; укр. «пліч-о-пліч»; «накивати п'ятами»; «на руках носити»; «сім баб, сім рад, а дитя без носа» тощо. Людське тіло виступає своєрідним мірилом, за допомогою якого людина оцінює усе навколо себе. Однією з найголовніших складових людського тіла є голова разом з такими її елементами як очі, ніс та вуха.

У багатьох культурах розвинулися органістичні метафори, при чому провідна роль належить саме метафорам, пов'язаним з головою: ісп. “*meter en la cabeza*”; “*cargar la culpa en la cabeza ajena*”; “*tener en punta de la lengua*”; «ясна голова»; «хліб всьому голова»; «замилувати очі»; «утерти носа». Також значна кількість фразеологізмів бере за основу руки та ноги: ісп. “*cáersele el alma a los pies*”; “*poner pies en polvorosa*”; «без задніх ніг»; «золоті руки».

Зіставляючи іспанські та українські фразеологічні звороти, пов'язані з назвами частин та елементів людського тіла (голова, рот, очі, руки, пальці, серце, кров, нерви тощо), бачимо як спільні так і відмінні риси в утворенні метафоричних зв'язків у цих двох мовах. Проведемо паралель, наприклад, такі іспанські звороти: “*la sangre fría*”; “*bulirle a uno la sangre*”; “*correr la sangre*”; “*chuparle a uno la sangre*”; “*sangre azul*”; “*helársele la sangre en las venas*”; “*llevar algo en la sangre*”; “*no tener sangre en las venas*”; “*tener sangre de horchata*”, “*sudar sangre*” та українські: «кривавий ніт», «до останньої краплі крові», «голуба кров», «умитися кров'ю», «кров з молоком», «кров не водиця». Кров у цих двох мовах асоціюється зі смертю, характером, силою, здоров'ям, грошима та багатством. В українській мові також асоціюється з тяжкою працею. Поруч з частинами тіла та елементарними рухами існує ще одна група реалій, що знаходять своє відображення у мовах всіх народів: тварини, предмети оточуючого середовища та атмосферні явища.

Мислення народу – це відповідальне джерело творення фразеологізмів, і об'єктивна реальність оцінюється по-різному в залежності від свідомості та

культури народу. Є надзвичайно багато предметів, і в першу чергу тварин, що знаходять своє відображення у фразеології [71, с. 20].

Наприклад, говорячи про хитру людину нам одразу приходить в голову символ хитрості: «хитрий як лисиця» — “*picaro como un zorro*”. Іншим прикладом може слугувати фразеологізм «вільний як птах» — “*libre como un pájaro*”. Для українців і для іспанців птах є символом свободи, бо може літати там, де хоче.

В іспанській мові є великий відсоток назв тварин, які використовуються для підсилення тих чи інших людських рис, що не співпадають з українськими. Наприклад, для іспанців павук - це хитра й спритна людина, а для українців – жадібна, зажерлива. Білка в іспанській мові – рухлива бешкетниця і пустунка, а в українській мові не має метафоричного значення. Іспанці називають клопом набридливу і неприємну людину, а українці – дітей. Півень в іспанській мові – це головна особа на підприємстві, а в українській – марнослава людина. Іспанці називають козою божевільну людину, а в українців ця тварина асоціює зовсім іншу асоціацію: для українців коза прутка. Черв'як в іспанській мові - погана людина, в українській – нікчема.

Говорячи про фразеологічні єдності, до складу яких входить аніمالістичний компонент, можна знайти найрізноманітніші вирази, що характеризують людину [73, с. 16].

Метафора відіграє основну роль у концептуалізації дійсності, тобто в організації, узагальненні людського досвіду, сприйнятті світу. У метафорі наявні ознаки, які заковані в системі культурних знань, вірувань і цінностей народу. Це такий спосіб мислення про світ, який використовує знання, здобуті раніше, для осягнення нових [68, с. 845].

Номени тварин, включені у процес вторинного семіозису за допомогою метафоризації, створюють своєрідні фрагменти мовної картини світу народу. Так, кінь в іспанських пареміях описується як людина вища за соціальним статусом, наприклад: “*Más corre un caballo viejo que un burro nuevo*” (досл.: «Краще біжить старий кінь, ніж молодий віслук»).

Популярна в Іспанії паремія *“El perro del hortelano, que ni come” (las berzas) ni (las) deja comer al amo* (досл.: «Собака садівника не їсть (капусту) і не дає їсти своєму хазяїну»). Своїм метафоричним значенням ця паремія винна байці Езопа про собаку, який охороняв непотрібне йому сіно і не давав їсти коню.

Наслідком процесу асоціативного зіставлення об'єктів для подальшого пізнання їхніх сутностей на мовному рівні стали фразеологізми з анімалістичним компонентом як образні засоби стійкого закріплення набутих знань і досвіду іспанського народу. Курка у носіїв іспанської мови насамперед асоціюється з яйцями та м'ясом, які вона дає людині: *“Gallina que no pone huevos, al puchero”* (досл.: «Курку, що несе яєць, – в горщик»). Тварини, не поширені на Іберійському півострові (ведмідь, мавпа, слон) не викликають у іспанців великої кількості асоціацій і з цієї причини фігурують у незначній кількості фразеологізмів з анімалістичним компонентом. Найбільшу групу утворюють фразеологізми, у яких варіюються найменування тварини, що свідчить про виникнення різних асоціацій при сприйнятті одного явища. *“Sardina (la presa) que lleva el gato, no vuelve jamás al plato”* (досл.: «Сардинка (здобич), яку вкрав кіт, ніколи не повернеться на тарілку»).

Диференційною ознакою поняттєвої категорії «анімалізм» слід вважати символічність. Символ є одним із традиційних способів позначення концепту. В його базі лежить образ – суцільне точне розуміння про дійсний предмет, явище, властивості, відносини. Анімалізм *HORMIGA* (мураха) символізує хазяїновитість та працелюбність: *“Más hace una hormiga andando que un buey echado”* (досл.: «Мураха, яка біжить, робить більше, ніж ледачий віл»). Анімалізм *PALOMA* (голуб) є втіленням чистоти і невинності на протигагу чорному ворону (*CUERVO, CORNEJA*), який асоціюється зі злом: *“Cuando una paloma empieza a juntarse con un cuervo, las plumas permanecen blancas, pero el corazón se torna negro”* (досл.: «Коли голубка зв'язується з вороном, її крила залишаються білими, але серце стає чорним»). Анімалізм *OVEJA* (вівця) є символом достатку і добробуту, а власник овець викликає загальну повагу: *“Desde que guardo ovejas mías, todos me dan los buenos días, cuando ajenas las guardaba, ni buenos días, ni buenas tardes me daban”* (досл.: «З

того часу, як я пасу своїх овець, всі мені бажають доброго дня, а коли пас чужих, не бажали ні доброго дня, ні доброї ночі»). *TORTUGA* (черепаха) асоціюється з повільною ходою: “*Lenta va la tortuga y algún día llegará*” (досл.: «Повільно йде черепаха, але колись вона прийде»).

Створюючи на протязі всієї історії людства, фразеологізми кожної мови відображають культурно-національний контекст, яким наповнюються експресивні утворення, порівняння тощо. Усталені вирази стали невід’ємною частиною мовлення людини. Вони охоплюють широку тематику, презентують особливості культури, звичаїв, традицій та досвіду, набутого народом на різних етапах його існування.

Підсумовуючи, що в іспанській та українській мовах можна виокремити такі типи фразеологічних одиниць:

1. Еквівалентні фразеологізми, у яких співпадають лексичний компонент і структурна організація;
2. Фразеологічні одиниці, які співпадають за компонентами при відсутності семантичної відповідності;
3. Еквівалентні фразеологічні вислови за семантичним наповненням, які мають структурні розбіжності, зумовлені відмінними культурними та духовними традиціями іспанського та українського народів.

Подальше дослідження фразеологізмів іспанської та української мов може бути спрямоване на спеціальне вивчення їхньої ритмічної організації як стилістичного засобу художньої виразності з метою виявлення фразеологічних універсалій та розбіжностей іспанської та української мов на супрасегментному рівні.

Висновки до розділу 3

В заключному розділі, ми підбиваємо підсумки і робимо висновок, що одним із стилістичних засобів мови й мовлення, по-особливному виразних, оригінальних і емоційних є фразеологізми.

Фразеологізми – це продукт багатовікової й особливої розумово-мовленнєвої творчості народу. У фразеології об’ємно та виразно відображено національну

самобутність кожного народу, його духовну індивідуальність, зрілість, тільки йому властиве мовленнєве багатство.

Також фразеологізми, особливі мовні одиниці мають чітко виражене стильове призначення. Стилiстичні функції фразеологізмів залежать від джерел їх походження. І діляться вони на три групи: розмовно-побутові, народнопоетичні та книжні.

Окремі фразеологізми можуть співвідноситися між собою, як синоніми, антоніми та омоніми. Отже, фразеологічний варіант містить структурний різновид ідентичного висову.

Переклад фразеологізмів завжди викликав надзвичайну зацікавленість усіх, хто вимушений робити переклад стійких словосполучень. Стійкі порівняльні звороти, які називають компаративними фразеологічними одиницями, окремо постають в іспанській фразеології.

Порівняльна частина є ядром фразеологічного порівняння, вона актуалізує й тлумачить суб'єкт і може бути виражена іменником, який означає сутність, людину. Ми робимо висновок, що переклад компаративних фразеологізмів становить певні труднощі, тому що вони створюються згідно з синтаксичними моделями і не втрачають фразеологічного значення, хоча співвідношення між елементами, які входять в їх состав, не мають стійких форм. При перекладі треба відчувати лінгвістичні розбіжності, відстань культур між мовою оригінала і мовою, на яку відбувається переклад.

Фразеологізми прямо пов'язані з культурою, ідеями та формою життя суспільства, мають культурно-лінгвістичний статус. Дуже часто фразеологізми є новими метафорами, які мовці утворюють спонтанно, базуючись на відомих джерелах. Таким чином, для того щоб розуміти фразеологізми певної мови, необхідно пізнати культурний універсум мовців та їх бачення світу через метафоричні відповідності.

Мислення народу – це найважливіше джерело творення фразеологізмів, і об'єктивна реальність оцінюється по-різному в залежності від свідомості та культури народу.

ВИСНОВКИ

Мова – це засіб спілкування між людьми у суспільстві. Тому кожен з її аспектів слід аналізувати та вивчати. Що стосується фразеології, слід відзначити, що це одна з найбільш популярних сфер лексикології, якій приділяють увагу багато відомих лінгвістів. Варто зазначити, що єдності серед них немає, тому термін «"фразеологія"» можна назвати лінгвістичним терміном широкого значення, що більше підходить для опису різноманітних структурних та семантичних типів фраз.

Ще недавно, у середині 50-х років, професор Б.О. Ларін зазначав, що фразеологія як лінгвістична дисципліна перебуває в стадії «"прихованого розвитку"». Відтоді у мовознавстві інтенсивно досліджувалися численні фразеологічні проблеми, а бібліографія із загальної та часткової фразеології налічує тисячі найменувань – монографій, посібників, тематичних збірників, статей. Також активно досліджувалися найрізноманітніші питання фразеології українськими вченими. Українська фразеологія виростає на міцному фундаменті фольклористичних, етнографічних, загально філологічних праць, цінних фразеологічних зібрань О.О. Потебні, І.Я. Франка, П.П. Чубинського, П.О. Куліша.

Фразеологія є об'єктом досліджень як вітчизняних, так і зарубіжних вчених, адже це та наука, яка буде існувати доки існуватиме мова, оскільки фразеологічний фонд – це відкрита система, яка постійно поповнюється за рахунок відомих афоризмів громадських діячів, митців, літераторів та науковців, які настільки часто використовуються у засобах масової інформації та побутовому мисленні, що з часом стають народним надбанням. Свій внесок у розвиток теорії фразеології зробили українські та зарубіжні вчені, а саме О.В. Кунін, В.В. Виноградов, І.В. Корунець, Н.М. Амосова, Л.Г. Скрипник та інші.

Великої уваги набувають зібрання загально мовної національної фразеології, її практична й теоретична розробка (Г.М. Удовиченко, І.С. Олійник, М.П. Коломієць, В.М. Білоноженко).

Згідно з нашим дослідженням фразеологічні одиниці – це групи слів, які неможливо створити у процесі мовлення, вони існують у мові як готові одиниці.

Саме вони найвиразніше передають дух і нев'яучу красу мови, яку створив народ упродовж віків для потреб спілкування в усній та писемній формах.

У ході роботи були досліджені основні положення теорії фразеології, особливості та ознаки ФО, їх структура, семантика, методи та граматичні особливості. Також була досліджена класифікація ФО за В.В. Виноградовим та І.В. Корунцем.

Проаналізувавши природу компонентів ФО, особливості та семантику фразеологічних виразів можна зробити висновок, що незважаючи на те, що компоненти фразеологізмів позбавлені основних ознак слова, фразеологічні одиниці все ж мають слівну природу компонентів. Проаналізувавши класифікації ФО, можна зробити висновок, що існують різні підходи щодо принципів класифікування фразеологізмів: структурно-семантичний, граматичний, функціонально-стилістичний. Також існує класифікація, яка пов'язана з частинами мови.

Проведений аналіз особливостей фразеологічних одиниць в іспанській мові дав змогу зробити наступні висновки:

- в іспанській мові існують топоніми з використанням біблійної тематики, які мають 3 відповідники;
- ФО іспанської мови містять метафоризацію топонімів і вживаються тільки з позитивною оцінкою;
- ФО не можуть бути замінені синонімічними компонентами;
- із семантичною класифікацією в іспанській мові, представляють фразеологічні єдності ;
- відсутні дієслівно-адвербіальні одновершинні фразеологічні одиниці;
- найбільш численними є дієслівно-субстантивні двовершинні фразеологічні одиниці.

Для студента, який вивчає іспанську мову дуже важливо правильно володіти фразеологічними виразами, які мають синтаксичні і семантичні особливості побудови. Запам'ятовування окремо взятого слова, особливо багатозначного, не забезпечує вміння його правильно використовувати у мові. Справжнє володіння

мовою – це вміння говорити, передавати свої думки. Тому так важливо знати і вміти правильно використовувати фразеологічні вирази іноземної мови.

В результаті нашого дослідження, ми довели, що в науковому відношенні вивчення фразеології важливо для пізнання самої мови. Фразеологізми існують в мові в тісному зв'язку з лексикою, їх вивчення допомагає краще пізнати їх будову, освіта у вживання в мові. Знайомство з іспанською та українською фразеологією дозволяє нам глибше зрозуміти історію і характер нашого народу. В іспанських та українських фразеологізмах відобразилися історичні події, виразилося народне відношення до них. "Багатообразні людські відносини, які відобразилися в народних висловах і афоризмах. З безодні часу дійшли до нас в поєднаннях фразеологій радість і страждання людей, сміх і сльози, любов і гнів, чесність і обман, працьовитість і лінь, краса істин і потворність пересторог", – писав М. Шолохов про народний характер фразеологізмів.

Вивчення іспанської фразеології, вводить нас в лабораторію народу – мовотворця, і не випадково з такою увагою вивчають її письменники, які бачать в іспанській фразеології прекрасні приклади образного виразу явищ дійсності. Картинність і образність мови авторів, яке створюється за допомогою використання фразеологізмів, діє на уяву слухачого, примушуючи його переживати сказане сильніше, ніж якби мова була потворною, чисто логічною.

Особливе значення має вивчення фразеології для вдосконалення мовної майстерності людини, для підвищення мовної культури.

Отже, переклад фразеологізмів характеризується певними специфічними особливостями, які перекладач обов'язково повинен враховувати при перекладі, тому ми як майбутні перекладачі – повинні надавати важливу увагу вивченню на лекціях та семінарах іспанської та української мови і літератури такого розділу мовознавства як фразеологія.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авксентьев Л.Г. Сучасна українська мова. Фразеологія. Харків: Вища школа, 1983. 18 с.
2. Алефиренко Н. Ф. Теория языка. Вводный курс. Учебное пособие для студентов филологических специальностей вузов. Москва: Академия, 2004. 368 с.
3. Бабенко Л. Г. Лексические средства обозначения эмоций в русском языке. Свердловск : Издательство Уральского университета, 1989. 184 с.
4. Бархударов Л. С. Язык и перевод (Вопросы общей и частной теории перевода). Москва: Междунар. отношения, 1975. 240 с.
5. Бацевич Ф. С. Вступ до лінгвістичної прагматики. К.: ВЦ «Академія», 2011. 304 с.
6. Бойко Н. Народження нових фразеологізмів. Українська мова і література в школі. 1984. № 1. С. 38-40.
7. Боярская Е. Л. Взаимодействие когнитивных, семантических и прагматических аспектов явления полисемии. Семантика и прагматика. Режим доступа : <http://www.gumer.info>.
8. В. В. Виноградов. Об основных типах фразеологических единиц в русском языке. Москва: Высшая школа, 2001. 288 с.
9. Вежбицкая А. Семантические универсалии и описание языков. Москва: Языки русской культуры, 1999. 780 с.
10. Вендина Т.И. Введение в языкознание. Москва: Высшая школа, 2001. 288 с.
11. Вернер А. И. Семантическая и функционально-коммуникативная характеристика фразеологических единиц с культурным компонентом значения. Москва: Наука, 1998. 97 с.
12. Виноградов В.В. Итоги обсуждения вопросов стилистики. Вопросы языкознания. Москва, 1955. №1. С.17
13. Виноградов В.В. Итоги обсуждения вопросов стилистики. Вопросы языкознания. Москва, 1955. №1. С.18

14. Виноградов В.В. Об основных типах фразеологических единиц в русском языке. Москва, 1986. 21-24 с.
15. Виноградов В.В. Лексикология и лексикография. Москва: Наука, 1986. Т. 4. 312 с.
16. Влахов С., Флорин С. Непереводимое в переводе. Москва: Изд-во лит. на иностр. яз., 1963. 262 с.
17. Влахов С., Флорин С. Непереводимое в переводе. Москва: Изд-во лит. на иностр. яз., 1963. 264 с.
18. Гируцкий А.А. Введение в языкознание. Минск: ТетраСистемс, 2009. 144 с.
19. Григораш А. М. Трансформація складу фразеологізмів у газетних текстах. Система і структура східнослов'янських мов. Київ, 1987. С. 56-60.
20. Гутовская М.С. Лексико-семантические свойства слов и их проявления во фразеологизме (на материале русской и английской фразеологии с базовыми метаязыковыми лексемами): автореф. дис. на соискание науч. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.19 «Русский язык». Минск, 2004. 21 с.
21. Елисеева В.В. Лексикология английского языка. Санкт-Петербург: Академия, 2003. 260 с.
22. Жаворонок Н. В. Українська етнолінгвістика. Київ : Довіра, 2007. –262 с.
23. Жуков В.П. О сопоставлении многозначности фразеологической единицы с многозначностью слова. Проблемы устойчивости и вариантности фразеологических единиц: Материалы межвузовского симпозиума. Тула, 1968. С. 195-202.
24. Зорівчак Р.П. Фразеологічна одиниця як перекладознавча категорія. Львів: Вища школа, 1983. 175 с.
25. Зорівчак Р.П. Фразеологічна одиниця як перекладознавча категорія. Львів: Вища школа, 1983. 173 с.
26. Касарес Х. Введение в современную лексикографию. Москва: Изд-во иностр.лит., 1958. 354 с.
27. Касарес Х. Введение в современную лексикографию. Москва: Изд-во иностр.лит., 1958. 196 с.

28. Коваль А.П. Спочатку було Слово: Крилаті вислови біблійного походження в українській мові. Київ: Либідь, 2001. 312 с.
29. Ковшова М. Л. Анализ фразеологизмов и коды культуры. Москва: РАН, 2008. Т. 67. № 2. С. 60–65.
30. Комиссаров В.Н. Теория перевода (лингвистические аспекты): Учеб. для ин-тов и фак. иностр. яз. Москва: Высшая школа, 1990. 75-78 с.
31. Корнилов О.А. Языковые картины мира как производные национальных менталитетов. Москва: ЧеРо, 2003. 349 с.
32. Корунець І.В. Вступ до перекладознавства. Вінниця: Нова книга, 2008. 512 с.
33. Косериу Э. Контрастивная лингвистика и перевод: их соотношение. Новое в зарубежной лингвистике. Москва: Прогресс, 1989. С. 63-80.
34. Косериу Э. Контрастивная лингвистика и перевод: их соотношение. Новое в зарубежной лингвистике. Москва: Прогресс, 1989. С. 63-82.
35. Кунин А. В. Курс фразеологии современного английского языка. Москва: Высшая школа, 1986. 78-80 с.
36. Кунин А. В. Фразеология современного английского языка. Москва: Международные отношения, 2006. 342 с.
37. Кунин А.В. Фразеология современного английского языка. Москва: Международные отношения, 1996. с. 31.
38. Кунин А.В. Курс фразеологии современного английского языка. Москва: «Высшая школа», 1996. 381 с.
39. Кунин А.В. Курс фразеологии современного английского языка. Москва: «Высшая школа», 1996. 74 с.
40. Курчаткина Н.Н., Супрун А.В. Фразеология испанского языка. Москва: «Высшая школа», 1981. 60-61 с.
41. Кутьева М.В. Прагматические особенности испанских соматических идиом. Вестник РУДН, серия Лингвистика, 2010. 45 с.

42. Лекант П. А., Диброва Е. И., Касаткин Л. Л. Современный русский язык. Учебник для студентов вузов, обучающихся по специальности «Филология» Москва: Дрофа, 2002. 560 с.
43. Маслова В.А. Лингвокультурология. Москва: Академия, 2001. 208 с.
44. Мішкур В.Г. Лінгвокогнітивна природа іспанських паремій з анімалістичним компонентом : дис. канд.філол. наук. Київ, 2013. 249 с.
45. Молотков А. И. Основы фразеологии русского языка. Ленинград: Наука, 1977. 283 с.
46. Мокиенко В.М. Славянская фразеология : [Учеб. пособие для филол. спец. ун-тов]. Москва: Высшая школа, 1980. 287 с.
47. Наконечна Г. Дидактичні особливості фразеологічних богословізмів у вивченні української мови як іноземної. Теорія і практика викладання української мови як іноземної : зб. наук. праць. Львів, 2007. С.119-121.
48. Пономарів О. Д. Стилїстика сучасної української мови. Київ: Либідь, 1993. 248 с.
49. Прадїд Ю. Ф. Загальномовні фразеологізми і газетний контекст. Київ: Українське мовознавство, 1991. Вип. 18. С. 121-127.
50. Проблеми міжпредметних зв'язків в умовах білінгвізму : тези доповідей [відпов. ред. А. К. Смерчко]. Дрогобич, 1990. 239 с.
51. Ройзензон Л.И. Фразеологизация как лингвистическое явление. Труды Самаркандского государственного университета им. А. Навои. Самарканд, 1964. Вып. 119. С.140.
52. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика. Термінологічна енциклопедія. Полтава: Довкілля-К, 2006. 716 с.
53. Скрипник Л. Г. Фразеологія української мови. Київ: Наукова думка, 1973. 280 с.
54. Смирницкий А. И. Лексикология английского языка. Москва: Изд-во лит. на иностр. яз., 1956. 260 с.

55. Стишов О. Лексичні й стилістичні неологізми в ЗМІ з погляду мовної культури. Культура слова. Київ: Наукова думка, 1999. Вип. 52. С. 3-12.
56. Сударь Г. С. Топоним в составе испанского фразеологизма. Актуальные проблемы современной иберороманистики. Тезисы конференции (апрель 2004 г.) Москва: МГУ им. М.В. Ломоносова. Факультет иностранных языков, 2004. С. 44.
57. Теклюк В. Фразеологізми й народна мудрість. Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського. Серія: Філологія. Вінниця, 2009. Вип. 11. С. 86-89.
58. Ужченко В. Д., Авксентьев Л. Г. Українська фразеологія: [Навч. посібник для філол. фак. ун-тів]. Харків: Основа, 1990. 167 с.
59. Ужченко В.Д., Ужченко Д.В. Фразеологія сучасної української мови: Навч. посіб. Київ: Знання, 2007. 494 с.
60. Хроленко А. Т. Общее языкознание (Руководство к самостоятельной работе над курсом) : учебное пособие. Москва: Просвещение, 1981. 95 с.
61. Чепасова А.М. Семантические и грамматические свойства именных фразеологизмов . Челябинск: ЧГПИ, 1983. 94 с.
62. Шашков Ю. А. Испанская фразеология с позиций лингвострановедения. Вопр. Иберо-роман. Языкознания, 2005. Вып. 7 (юбилейный). С. 219-225.
63. Южченко В.Д. Народження і життя фразеологізму. Київ: Радянська школа, 1988. 144 с.
64. Cantera Ortiz de Urbina J. Fraseología bíblica comparada. Su reflejo en el refranero español. URL: <http://paremia.org/paremia/PAREMIA14/P14-2.pdf>
65. GeorGIN R. Les secret du style. Paris, 1961. pp. 31-32.
66. J.Corredor T., C.A. Romero F. Aproximación a un lexicón de fraseologismos. J.Corredor T., C.A. Romero F. M.: 2008. C.154-166.
67. Martínez Marìn J. Estudios de Fraseología española. Málaga, Ed. Librería Agora, 1996. 35 p.
68. Mayor Juan Entre la duda y la esperanza (Una exploraciñn del universo metafñrico de Antonio Machado). Alicante : Universidad de Alicante, 2003. P. 839-847.

69. Peramos, N., Leonaridi, E., Ruiz, M. Las unidades fraseológicas en español. Salónica: Universidad Aristóteles de Salónica(Grecia), ed. Alberto Crida Alvarez, en Paremia, 2010.
70. Prieto Grande M. Hablando en plata de modismos y metáforas culturales. Madrid: Editorial Edinumen, 2007. 102 c. Diccionario de la Real Academia Española. URL: <http://buscon.rae.es/>
71. Ruiz Curillo Aspectos de Fraseología española. Ed. Universidad de Valencia. Dto de Filología española, 1997. 20 p.
72. Ruiz, L. La fraseología del español coloquial. Barcelona: Ariel Practicum, 1998. pp. 169-189.
73. Suárez Cuadros S.J. Estudio comparativo de los fraseologismos con un componente animal en los idiomas español y ucraniano. Kyiv, 2001. 16 p.
74. Ulasin B. Comparaciones y refranes en el español coloquial. AnaPress, 2009. pp. 12-13.
75. Vígara A. Pre-texto y realización del sentido en el español coloquial. Madrid: Universidad Complutense de Madrid, 2010. pp. 124-125.

СПИСОК ДОВІДКОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ

76. Арутюнова Н. Д. Лингвистический энциклопедический словарь. Москва: Советская энциклопедия, 1990. С. 389–390.
77. Ефремова Т. Ф. Новый словарь русского языка. Толково-словообразовательный. Москва: Русский язык, 2000. 1233с.
78. Испанско-русский словарь современного сленга и ненормативной лексики. Москва: АСТ: Восток-Запад, 2008.
79. Испанско-русский фразеологический словарь: 30000 ЛІЗБ фразеологических единиц. Э. И. Левинтова, Е. М. Вольф, Н. А. Мовшович, И. А. Будницкая. Москва: Рус. яз., 1985. 1080 с.
80. Левинтова Э.И., Вольф Е.М. Испанско-русский фразеологический словарь. Москва: Русский язык, 1985.

81. Левитинова Э. Испанско-русский фразеологический словарь. Москва: Государственное издательство иностранных и национальных словарей, 1983.
82. Лингвистический Энциклопедический словарь. Главный редактор В. Н. Ярцева. Москва: «”Советская Энциклопедия»”, 1990. С. 559-560.
83. Ужченко В., Ужченко Д. Фразеологічний словник української мови. Київ: Освіта, 1998. – 227 с.
84. Фирсова М. Н. Испанско-русский словарь. Латинская Америка. Москва: Наука, 1998.
85. Фразеологічний словник української мови [уклад. В. М. Білоноженко, В. О. Винник та ін.]. Київ: Наукова думка, 1993. Т. 1 – 2. 1512 с.
86. Sanmartín, J. Diccionario de argot. Espasa-Calpe SA, 1998. С.7-8.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

87. Блог nofumadores. URL: <http://blogs.publico.es/rafaelreig/date/2008/05/>
88. Доленко М.Т., Дацюк І.І., Кващук А.Г., Поповський В.Д. Сучасна українська мова. Збірник вправ. Київ, 1989.
89. Доленко М.Т., Дацюк І.І., Сербенська О.А. Сучасна українська мова. Збірник вправ. Київ, 2000.
90. Дудик П. С. Стилїстика української мови: Навчальний посібник. Київ: Видавничий центр «”Академія»”, 2005. 368 с. (Альма-матер).
91. Козачук Г.О., Шкурятяна Н.Г. Практичний курс української мови. Київ, 1994.
92. Тлумачний словник сучасної української мови за ред. В.С. Калашника. Харків: Белкар – книга, 2005. 800 с.
93. Фернандо Диас-Плахи «”Испанец и семь смертных грехов”».
94. Филиппова В. А. 1500 русских и 1500 испанских идиом, фразеологизмов и устойчивых словосочетаний. Москва: Астрель; Санкт-Петербург: Сова, 2012. 192 с.
95. Фразеологічний словник [Електронний ресурс]. URL: <https://dovidka.biz.ua/sobaku-z-yisti-frazeologizm>

96. Фразеологічний словник української мови. Київ: Наукова думка, 1993.
97. Франко І. Я. Твори в двох томах. Т.1. Поезія. Київ: Дніпро, 1981.
98. Шевченко Т. Г. Поеми. Київ: Дніпро, 1981. 189 с.
99. Buitrago A. Diccionario de dichos y frases hechas. Salamanca: Espasa, 2012. 900 p.
100. GeorGIN R. Les secret du style. Paris, 1961. pp. 31-32.
101. LA RELIGIÓN EN EL QUIJOTE.PRESENTACIÓN DEL BLOG. Capitulo XLI. De la venida de Clavileco, con el fin desta dilatada aventura. URL: <https://www.weblitera.com/book/?id=142&lng=5&ch=95&l=>
102. Luis Flores Cornejo. URL: [http://caminosdelalma.wordpress.com/2008/06/12 / el-miedo-los-rinones](http://caminosdelalma.wordpress.com/2008/06/12/el-miedo-los-rinones)
103. M.A. Asturias. El señor presidente. URL: <http://bookre.org/reader?file=144825>
104. Ramón Valle-Inclán: Tirano Banderas: Novela de tierra caliente. URL: <https://libcat.ru/knigi/proza/klassicheskaya-proza/236004-ram-n-valle-incl-n-tirano-banderas-novela-de-tierra-caliente.html>